

17. Yüzyıl Sebki Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar¹

Şener Demirel²

GİRİŞ

17. yüzyıl, Türk edebiyatının geldiği nokta açısından çok dikkate değer bir dönemdir. İmparatorluk sınırları içinde, siyasî, askerî, ekonomik ve sosyal alanlarda başlayan çözüme sürecinin tersine, başta edebiyat olmak üzere genel olarak çeşitli sanat dalları, en olgun dönemlerinden birini yaşamıştır.

Bu yüzyıl, özellikle şiirde, temelleri 14. ve 15. yüzyıllarda Hafız-ı Şirâzî, Hüsrev-i Dihlevî, Sa'dî ve Molla Câmî gibi klâsik dönem İran şairleri tarafından atılan, geçen yıllar içerisinde özellikle İran'daki baskıdan kaçarak Hindistan'daki Babürlüler yönetiminin geniş imkânları altında rahat ve özgür bir hayata kavuşan şairler tarafından ortaya çıkarılan önemli bir üslûp değişimi olarak da kabul edilen Sebki Hindî'nin görüldüğü yüzyıldır. Sebki Hindî, 17. yüzyılın hemen başlarında Nef'î'de daha sonra Nâilî, Neşâtî, Fehîm, Şehrî, Vecdî, Cevrî, Nâbî ve 18. yüzyılda da Nedim ve yüzyılın sonlarında Şeyh Gâlib tarafından başarılı bir şekilde şiire yansıtılmıştır.

Sebki Hindî, geçmişi 14. ve 15. yüzyıl İran edebiyatına dayanan ve özellikle 16. yüzyıldan itibaren kendisini gösteren bir üslûp yenilenmesi olarak dikkat çeker. Bu üslûbun adı, ne zaman ve nerede ortaya çıktığı, kimler tarafından temsil edildiği ve özelliklerinin neler olduğu konularında birtakım tartışmalar olmuş ve bugün için de bu tartışmalar devam etmektedir.

Bu yazının konusu, ağırlıklı olarak Sebki Hindî'nin anlamla ilgili önemli özelliklerinden biri olan "kapalılığın" farklı bir uygulaması olarak değerlendirilebilecek "somutlamalar", veyahut "alışılmamış bağdaştırmalar", üzerinedir. Ancak esas konuya geçmeden önce, kısa da olsa, Sebki Hindî (adı, ne zaman, nerede çıktığı ve Sebki Hindî'nin söz ve anlamla ilgili özelliklerinin neler olduğu) hakkında bir bilgi vermek gerekir. Bu arada Sebki Hindî üzerine yapılagelen en ciddî çalışmalardan birinin Ali Ali Milani³ tarafından gerçekleştirildiğini ve aşağıda Sebki Hindî'nin söz ve anlamla ilgili özellikleri verilirken, çoğunlukla söz konusu tezden faydalanıldığını belirtmek gerekir.

¹ Bu yazı 29 Nisan 2005 cuma günü İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi, Merkez Kampüsü, Hünkâr Salonu'nda düzenlenen "SEBK-İ HİNDİ" çalıştayında bildiri olarak sunulmuş, ayrıca SEBK-İ HİNDİ, Sözde ve Anlamda Farklılaşma,"17. Yüzyıl Sebki Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Soyutlama ya da Alışılmamış Bağdaştırmalar, Turkuaz Yay., İstanbul, 2006, adlı kitapta da yayımlanmıştır.

² Yard. Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Elazığ, 2005 sdemirel@firat.edu.tr

³ Ali Milani, "Şevket-i Buharî ve O'nun Üslubunun Türk Edebiyatına Tesiri, (Basılmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Bölümü, Tez no:3026, İstanbul, 1961)

Yüzyıllar boyunca şiirin anlam ve söz gibi aslı iki unsurunda meydana gelen çeşitli değişme ve gelişmeler sonucunda, Sebk-i Hindî 17. ve 18. yüzyıllarda en parlak dönemini yaşamıştır. Bilhassa 17. yüzyıl şairleri bu üslûbun çeşitli özelliklerini şiirlerine yansıtmayı başlıca amaç edinmişlerdir. Şiirin özellikle anlam yönünde oldukça etkili olan bu üslûbun, birdenbire ortaya çıkmadığı, yüzyıllar boyunca şiire hakim olan çeşitli anlayışların imbibikten süzülmesi sonucunda, bu dönemde neşv ü nümâ bulduğu söylenebilir.

Hind yolu, Hind tarzı veya daha yaygın bir ifadeyle Hind üslûbu anlamlarına gelen Sebk-i Hindî, İran'da doğmuş, Hindistan'da gelişmiş ve 17.yüzyılın başından itibaren Türk edebiyatını etkisi altına almıştır. Sebk-i Hindî'nin günümüzde, ne zaman-nerede ortaya çıktığı ve adının ne olması gerektiği konusunda (Sebk-i Hindî adı üzerinde genel bir kabul olmasına rağmen) yine de bir takım mahfillerde, özellikle İran'da ve Pakistan'da bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Aşağıda bu görüşlerden bir kaçına yer verilmiştir.

Sebk-i Hindî'nin ortaya çıkışı ve bu adı alışıyla ilgili bir görüş şöyledir: Hindistan'daki Babür Devleti döneminde hükümdarların, devlet adamlarının ve hatta varlıklı kişilerin çoğunun Safevî hanedanının dinî ve siyâsî baskılarından kaçarak İran'dan gelen (derecesi ne olursa olsun) her şair ve edîbe kapılarını ardına kadar açmaları ve bazen bir beyitleri için dahi sayısız ihsanlarda bulunmaları sebebiyle, bu davranışlar dönem şairlerini bölgeye çekmiş ve bu üslûbun daha çok Hindistan'da taraftar bulması yüzünden Sebk-i Hindî adının verildiği kanaati yaygındır(Toker, 1996:141).

Edebiyat eleştirmenlerinden Kamer Aryan da Sebk-i Hindî'nin ortaya çıkışı ve adlandırılmasıyla ilgili olarak bir takım görüşler ileri sürmektedir. Aryan'a göre bu üslûbun doğduğu yer Timurlular devrindeki Herat şehridir ve bu nedenle de adı geçen üslûba Sebk-i Hindî adının verilmesi yanlıştır. Ona göre üslûp önceleri Herat'ta pek makbûl görülmemiş, ancak yine de bu yeni üslûbun gerçek taraftarları bulunan ve yayılmasına vesile olan Hint Babürlüleri, genellikle Herat'ı bu üslûbun beşiği olarak kabul etmişlerdir.(Okumuş, 1989:107). Aryan, bu sebeple üslûbun adının Sebk-i Herat olması gerektiğini ileri sürmüştür.

Kayran'ın bir başka görüşü de bu üslûbun kim tarafından ortaya çıkarıldığıyla ilgilidir. Kayran, Baba Figânî'nin de bu üslûbun ortaya çıkmasında önemli rol oynadığını belirtmiş ve "Kendisi ilim çevrelerinden değildi; el sanatlarından biri ile geçimini sağlıyordu. Onun üslûbu, halk tabakasının düşüncelerini, fikirlerini ve tabirlerini gazelin yapısına, dokusuna sokmaktan ibaretti. Şüphesiz, bu akım, hemen kabûl görmedi. Ancak Figânî'nin şiir zevki zamanla tesirini gösterdi. Böylece o, yeni akımın ilk temsilcisi sayıldı." diyerek Sebk-i Hindî'nin Baba Figânî ile başladığını ileri sürmüştür (Okumuş, 1989:107-108).

Pakistanlı Şibl-i Numan'ın Urdu diliyle yazdığı Şirü'l-Acem adlı eserinde de Kayran'ın görüşlerine paralel görüşler görmekteyiz: "Sebk-i Hindî,

Akkoyunlu hükümdarı Sultan Yakûb'un sarayında yaşamış olan Baba Figânî'nin etkisiyle XVI.asır sonlarında başlamıştır. Şibl-i Numanî adı geçen eserinde Hint'teki Türk saraylarında Baba Figânî'nin üslûbuna takliden yazılan şiire bu adı verir(Okumuş, 1989:108).

Fahir İz ise yukarıda dile getirilmeye çalışılan görüşlere biraz daha açıklık getirerek, "Eski Türk Edebiyatında Nazım" adlı eserinde, konuyla ilgili düşüncelerini şöyle dile getirir. "Hint-Fars şiiri başlangıçta Orta Asya (Horasanî) üslûbunun etkisinde idi. Bu şiirin zihnileşmesi birdenbire Câmî ya da Figânî etkisiyle olmadı. Türlü nedenlerle Orta Asya ile İran'dan kaçarak ya da kendi isteğiyle Hint-Türk saraylarına gelen şairler, tabiat ve insanlarıyla Hindistan'daki çevreyi yok sayarak, kendi içlerine gömüldüler ve eski kültürlerinin şiir ve estetiğine bağlı kalarak, şiiri büsbütün zihni, duygusal bir matematik haline getirerek, hayalleri, benzetmeleri, kılı kırk yararcasına rakamlar gibi işlediler."(İz, 1995: XLVIII).

Yukarıda dile getirilmeye çalışılan üslûbun adlandırılması konusundaki farklı görüşler neticesinde, Sebk-i Hindî'nin adlandırılmasında, karşımıza üslûbun ortaya çıktığı yerlerle ve yine bu üslûbun temsilcisi durumundaki şairlerin mensup buldukları milletle ilgili iki temel kıstas çıkmaktadır. Halil Toker konuyla ilgili makalesinde, bu iki kıstastan yola çıkarak, söz konusu üslûba Sebk-i Türkî de denilebileceğini, gayet mütevazî bir şekilde, dile getirmektedir. Öneri niteliğinde olmadığını yazarın ısrarla vurguladığı bu görüşleri burada zikretmekte fayda vardır, sanırım. Yazara göre, "bu üslûbun yaygın olduğu dönemde Anadolu başta olmak üzere, İran, Afganistan ve Hindistan'da Türk asıllı sülaleler hüküm sürmektedir. Bu hükümdarlar ve emirleri altındaki çoğu Türk asıllı devlet adamları, bu üslûpla yazılmış eserleri beğeniyle karşılamış ve eser sahiplerini desteklemişlerdir. Buna, bir de bu üslûba yön veren Sâib-i Tebrîzî, Şevket-i Buharî, Bidil-i Azîmâbâdî ve son büyük temsilcisi Mirzâ Esedullah Hân Gâlib gibi şairlerin çeşitli Türk kavimlerine mensup bulunmaları ve bu şahısların yaşadıkları çevrelerde Türk dil ve kültürünün belli oranlarda etkili olduğu eklendiğinde, bu üslûba Sebk-i Türkî denilebilmesi için birçok geçerli nedenin bulunduğu ortaya çıkmaktadır." (Toker, 1996:144)

Sebk-i Hindî'nin adı ile ilgili olarak Sebk-i İsfahanî, Sebk-i Azarbaycânî, Sebk-i Herat şeklinde ortaya atılan görüşlerle paralellik arz eden bu değerlendirme sonucunda, Sebk-i Türkî adının edebiyat dünyasında taraftar bulabilmesi için, öncelikle ve özellikle, bu görüşün içeriğinin daha etraflı bir şekilde yapılacak çalışmalarla doldurulması gerekmektedir. Çünkü, bu üslûp konusunda Türkiye'de ne yeteri derecede bir çalışma yapılmış, ne de bu üslûbun etkili olduğu, özellikle 17. yüzyıl Divan şiiri ve şairleri üzerinde durulmuştur. Yapılan bir iki çalışmanın ise, 15. ve 16. yüzyıl şair ve şiirleri üzerinde yapılanlarla kıyaslandığında, yetersiz kaldığı görülmektedir.⁴ Bu nedenlerden

⁴ 17. yüzyıl Sebk-i Hindî şairleriyle ilgili ilk ciddi çalışma Prof. Dr. Halûk İpekten tarafından yapılmıştır. Nâilî-i Kadîm Divanı, M.E.B. Yay. İstanbul 1970. Daha sonra Tahir Üzgör'ün Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi, Ankara 1991.adlı çalışması

dolayı söz konusu üslûba genel kabul gördüğü şekilde Sebk-i Hindî denilmesi yerinde olur.

A. Sebk-i Hindî'nin Genel Özellikleri

Sebk-i Hindî her şeyden önce, anlam ve sözden oluşan iki temel üzerine oturmuştur. Gerçekte bu iki unsur her şiir için geçerlidir. Çeşitli dönemlerdeki edebî anlayışlarda meydana gelen değişmelere göre, kimi zaman biri diğerine göre daha ön plana çıkmış, kimi zaman da anlam ve söz eşit derecede önem kazanmışlardır. 16. yüzyıldan itibaren tasavvufun da etkisiyle söz güzelliği ve söz sanatı yerine, anlam ve hayâl derinliğine ağırlık verilmeye başlanmış, bu çerçevede şairler daha çok anlamı ön plana çıkartacak bir üslûba yönelmişlerdir. Bu yoğun ilgi sonunda, anlam derinleşmiş, karmaşık hale gelmiş ve ince zarif bir nitelik kazanmıştır.

Aşağıda Sebk-i Hindî'nin özellikleri iki ana başlık altında değerlendirilecektir. Bunlar “Anlam” (mânâ) ve söz (lafız)dür.

1. Anlam İle İlgili Özellikler

a. Sebk-i Hindî şairlerine göre anlam öncelikle **ince** olmalıdır. Sâib, bir şiirinde anlamı bayram hilaline benzeterek şöyle demektedir: “İnce manalar bulmak bizim için zevktir. Bizce hayallerin bayram hilâli yalnız bu ince manalardır”(Ali Milani, 1961:48).

Bir başka şiirinde ise şöyle demektedir: “İnce mana bulmak için kıl gibi inceldim. Böylece nazik tenkitçinin tenkidi ile artık üzülüyorum.” (Ali Milani, 1961:48). Şevket ise anlamın incilmesi konusunda şöyle demektedir: “İnce manaların hayali beni o kadar inceltti ki kimse sesimi çiçeğin kokusu gibi işitmez oldu (Ali Milani, 1961:48).

Anlamın aşırı incilmesi beraberinde soyut anlatımı getirmiştir. Şairler istiareler (özellikle açık istiare) yardımıyla soyut unsurları somut unsurlarla beraber işlemeye çalışmış, bu noktada akıl ve hayâlin sınırları zorlanmıştır. Bu durum bir yandan soyutlama olarak değerlendirilirken bir yandan da şiirin kapalılığını ifade etmiştir.

b. Anlamın ikinci özelliği **bigâne** olmasıdır. Anlamın bigâne olması demek şairin dile getirmek istediği duygu ve düşüncelerin başkalarının gözüne görünmemesi, kapalı olması demektir. Bu yaklaşım, bir anlamda Ahmet Haşim'in “şiirde anlam kapalı olmalıdır” sözüyle paralellik taşımaktadır (İnci Enginün-Zeynep Kerman, 1987:76).

---

vardır. Bunlardan başka Ali Nihad Tarlan'ın 1948'de bu yüzyılın bir başka önemli şairi olan Şehrî ile ilgili yazdığı makale bulunmaktadır. “Şehrî, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. II, S.3-4, İstanbul 1948, s.223-229)

Sâib, bir şiirinde anlamın bigâneliği konusunda : “Benim kalemimden aşına lütuflar bigâne mana hırkasının içinden çıkıyor” (Ali Milani, 1961:48). derken bir başka şiirinde ise: “Her çiçeğin eteğini tutma, her mumun etrafında dönme. Yalnız uzak güzellik ve bigâne mananın talibi ol.”(Ali Milani, 1961:49) diyerek gerçekte Sebk-i Hindî'nin kendine has anlam anlayışıyla ilgili iki noktasının altını çizmektedir. Bu iki nokta, anlamın uzak ve kapalı olmasıdır. Yani, anlamın dikkat çekici olabilmesi için hemen anlaşılır olmaması gerekmektedir.

Anlamın gizli ve kapalı olması konusunda Şevket ise şunları söylüyor: “Halkın bilgisi kadar söz söylemek için dilim var. Fakat kalemimde bigâne manalar, aşına sözlerdir” (Ali Milani, 1961:49). Burada dikkatleri çeken şey, bildik kelimelere yeni anlamlar yüklenilerek onların gizli anlamlar kazanmasının sağlanmış olmasıdır.

c. Anlamın bir başka özelliği ise **renkli** olmasıdır. Sâib, anlamın renkliliğini şöyle dile getirmektedir: “Kalemimden o kadar renkli manalar döküldü ki bütün yeryüzü alâim-i semâ (al yeşil kuşak) ile doldu”(Ali Milani, 1961:48). Renkli mana konusuyla ilgili olarak bir başka şiirinde ise şöyle demektedir: “Derin bir düşünce ile yalnız renkli mananın güzelliği ortaya çıkar, kuyu gibi derin bir sözden Yusuf gibi bir güzel çıkar” (Ali Milani, 1961:48)

d. Anlamda olması gereken bir başka özellik de **giriftiktir** (giriftiklik, karmaşıklık veya kapalılık olarak da düşünülebilir). Özellikle Şevket'in şiirlerinde bu özellik kendini daha çarpıcı bir şekilde hissettirmiştir. Şevket bu konuda şöyle demektedir: “Söz sahiplerinin şiir zemini halı istemez. Girift manalar bu zeminin hasırıdır”(Ali Milani 1961 s48). Şair anlamı hasır halının sazlarının birbirinin içine girmesi gibi karmaşık, girift hale getirmiştir.

2. Söz ile İlgili Özellikler

“Benim ruhum kıvrık mısralarla zincirlidir. Ben Yusuf manisiyim ve lafız da benim derin kuyumdur.” diyen Şevket lafızı(sözünü) mânânın hapishanesi olarak görmektedir (Ali Milani, 1961:42). Aynı düşünceleri Saib'de de görmekteyiz: “Mânâ ince ruhlu lafız ile uçar. Budanmış bir lafız, mânâ şehbâzının kanadıdır” (Ali Milani, 1961:42).

Burada dikkatleri çeken şey, bu iki şairin de söze karşı anlamı üstün görmeleridir. Söze karşı böylesine uzak durmalarına rağmen yine de sözün anlamın verilebilmesinde inkar edilemeyecek bir role sahip olduğu konusunda müttefiktirler. Bu düşünceden hareketle söz ile mânâ arasında çeşitli bağlar olduğu ileri sürülebilir.

a. Bu bağlardan birincisi **sözün ince olması** gerektiğidir. Söz anlama göre o kadar çok ince olmalıdır ki, anlam tamamen görünebilsin ve söz de anlamın hiçbir tarafını örtmeden gösterebilsin. Şevket bunu şöyle açıklar: “Benim sevgilimin vücudu laleden yapılmış harir içinde başka bir güzellikte görülmektedir. Onun gibi çiçek yaprağından yapılmış olan söz fanusundan mânâ

mumu görülmektedir” diyerek önemli olanın anlam olduğunun altını çizer(Ali Milani, 1961:43). Bir başka şiirinde ise: “Çiçeğin kokusu saf bakışlardan gizlenmez. Benim önümde söz örtüsü mânâyı örtmez”(Ali Milani, 1961:44). diyerek sözün ince olması gerektiğini ısrarla vurgulayan Şevket bir başka şiirinde de yukarıdaki düşüncülerine benzer şekilde:

“Mânâyı ince sözle bağlarım, çiçeğin kokusunu çiçeğin yaprağına asarım.”(Ali Milani, 1961:44) Şevket’e göre mânâ çiçeğin kokusudur. Zaten esas olan da kokudur. Buna göre söz de çiçeğin yaprağıdır. Şevket çiçeğin kokusunu çiçeğin yaprağına asar. Yani söz mânâ için bir çiçek yaprağından yapılmış öyle bir örtüdür ki uzaktan onun önünde asılı durur ve bu surette mânâ bu örtünün arkasında ona sarınmadan kendini olduğu gibi gösterir.

b. Söz ile anlam arasındaki ikinci bağ, sözün **dar ve kısa** olmasıdır. Şevket-i Buharî bu durumu şöyle açıklamaktadır: “O kimse gibi mana ile şeref kazandığım zaman, lafız kabası benim bu şerefle yükselen boyuma kısa geldi.”(Ali Milani, 1961:45) Anlaşılacağı gibi söz, bir çocuk elbisesi gibidir ve söz büyüyen anlamın boyuna kısa gelmektedir. Burada sözün dar ve kısa olması gerektiği vurgulanmaktadır ki, bu şekilde sözün inceliğine ilave olarak darlığı ve kısalığı da anlamı daha açık ve çıplak göstermektedir.

Sebk-i Hindî şairleri sözün dar olmasını üç yolla temin etmişlerdir:

1. Günlük kelimeleri anlama uygun olması koşuluyla çok serbest bir şekilde kullanmışlardır. Bu şekilde özellikle deyimler ve atasözleri başta olmak üzere deyim ve atasözü değerindeki söz gruplarını da şiire sokarak.

2. Yeni kelime ve terkipler meydana getirerek.

3. Dilde var olan kelimelerden Sebk-i Hindî’ye en uygun olanı seçilerek(Ali Milani, 1961:48). Bu konuda Ali Ali Milani şöyle demektedir: “Meselâ Hudâ (Hudâvendigâr), Rab, Perverdigâr, Allah, Dadâr kelimeleri Tanrı kelimesinin eş anlamlısıdır. Fakat bu kelimelerin kullanımında çok ince bir nüans vardır: İnleme haline mensup İlahî kelimesidir. İtiraz zamanında Hudâvendigâr, hitap olarak Perverdigâr ve hikâyede Dâdâr kelimeleri kullanılır. Şairlerin bu kelimeler arasındaki ince farkı bilmeleri Sebk-i Hindî’nin istenilen özelliklerindedir”(Ali Milani, 1961:48).

c. Söz sadece ince, dar ve kısa olmamalı aynı zamanda **anlamın içinde kaybolabilecek** nitelikte olmalıdır. Bu üçüncü özelliği Şevket-i Buharî şöyle açıklamaktadır: “Senin bezminde söz esrarlı ve remizli bir hale gelmiş ve söz mânâ perdesi arkasında gizli kalmıştır”(Ali Milani,1961:46). Bu ince, dar ve gizli söz aynı zamanda anlamın en uzak mefhumunu taşır ve bu suretle tamamen kaybolur. Bu uzaklığı yine Şevket-i Buharî şöyle açıklamaktadır: “Şevket, uzak düşüncelerden hayâlim garib oldu. Lafız ve mânânın arasında bir fersah mesafe var (Ali Milani,1961:46).

d. Bir başka konu ise **sözün azlığı, buna karşılık anlamın fazlalığıdır.** Söz sadece ince ve dar, gizli ve garip değil, aynı zamanda bir cümle içinde

kullanılan sözler mânâyâ nispeten az olmalıdır. Şevket'in aşağıdaki sözleri bunu çok iyi açıklamaktadır: “Benim rüsvalık mektubum eline geçince, onun içindeki mazmun lafızdan hem daha çok ve hem de daha açıktır”(Ali Milani, 1961:47). Yani, sadece kelime ve onun inceliği ve darlığı, garip ve gizli olması söz konusu değildir. Aynı zamanda mazmunu yapan cümle de aynı vasıfları terkip halinde taşımaktadır. Kelimeler bu vasıfları taşıırken onları toplu halde taşımamaları mümkündür ve Hint üslûbunda cümlelerin de aynı özellikleri taşıması gerekmektedir.

Yukarıdaki madde bizi Ahmet Haşim'in şiir hakkındaki görüşlerine götürmektedir. Şair, Piyale Önsözü'nde şiirin poetikası üzerine görüşlerini dile getirirken, şiirdeki anlamın zengin olması, birden fazla anlamı ihtiva etmesi ve her okuyucunun farklı anlamlar çıkarabilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. (Ahmet Haşim,)

Sebk-i Hindî şairleri hayal, duygu ve düşüncelerini az sözle dile getirebilmek için bir kaç yol denemişlerdir:

1. Kelime çıkarma veya kaldırma: Bu yolla yapılan uygulamalarda ya tamlamayı meydana getiren kelimelerden tamlanan (muzaf) çıkarılmış, ya da izafet işareti kaldırılarak az söz temin etmişlerdir.

2. Telmih: Her ne kadar diğer şairler de telmih sanatının imkânlarından belli ölçülerde faydalanmışlarsa da Sebk-i Hindî şairleri bu noktada daha ileri bir seviyeye gelmişlerdir. Telmih sanatıyla şairler, büyük bir olayı, hikâyeyi tek bir kelime ile anlatarak fazla söz kullanmaktan kaçınmışlardır. Örneğin üzerinde çok durulan Tûr, Yakûb veya Mecnûn kelimelerinden birinin kullanımıyla Hz. Musa ile ilgili bütün bir hikâye, Yakûb kelimesiyle Hz. Yakûb ve oğlu Hz. Yûsuf ile ilgili bütün hikâye ve Mecnûn kelimesiyle de bütün bir aşk hikâyesi anlatılmak istenmiştir. Bu konuda Şevket bir adım daha ileri giderek telmihi istiarelerle kullanarak sözün anlamını daha da çoğaltmış ve zorlaştırmıştır.

3. Başta teşbih olmak üzere, istiare, mecaz-ı mürsel ve kinaye gibi edebî sanatlarla az söz söyleyerek çok şeyi anlatmak yolunu seçmişlerdir.

Sebk-i Hindî, yukarıda da belirtildiği gibi, “söz ve anlam” üzerine yoğunlaşmıştır. Sözden kastedilen şiirin dış yapısının önemli unsurları olan kelimeler, tamlamalar ve redifler; anlamla ilgili olanlar ise, aşırı hayâl, mübalağa, kapalılık, somutlaştırma ve bunlara ek olarak söylenebilecek ıstırap, tasavvuf, yeni mazmunlar ve başta telmih, istiare ve mübalağa olmak üzere belli başlı edebî sanatlardır.

Yukarıda sıralanan anlamla ilgili özelliklerden somutlama veya soyut somut ilişkisi gerçekte birçok sanat dalı için (resim, heykel vs.) geçerli bir uygulamadır ve sanatçının kendi tasarrufu altında gerçekleştiğinden, duygu ve düşüncelerini dışa vurmada farklı bir tercihi yansıttığı için daha çok üslûpla ilgilidir.

B. Somutlama/Alışılmamış Bağdaştırma

Bu çalışmada somutlama, soyut-somut kullanım gibi ifadelerle gerçekte bir çeşit ad aktarımı veya alışılmamış bağdaştırmalar kastedilmektedir. İncelemeye tabi tutulan tamlamaların hemen hemen tamamı soyut kavramların somut unsurlarla bir araya getirilmesiyle, bir başka ifadeyle hissî kavramlarınaklı unsurlarla birlikte verilmesinden oluşmuştur.

17. yüzyıl şairlerinin soyut anlatıma birden bire gelmediklerini, her ne kadar Sebki-Hindî etkisi altında kalmış olsalar bile, bizim kendi şiir geleneğimiz içinde, tedrici olarak bu tarz bir söyleme geldiklerini belirtmek gerekir. Bu çalışmada, Nâilî ve Fehîm'in şiirlerinden/gazellerinden yola çıkılarak ikili ve zincirleme isim ve sıfat tamlamalarında yer alan soyut unsurların tespiti yapılmış, tespit edilen tamlamalar tablolara aktarılmış ve adı geçen şairlerin soyut unsurları kullanma sıklıkları karşılaştırılmalı olarak ortaya konulmuştur. Sebki-Hindî şairlerinin soyut unsurları kullanma yönündeki tercihleri ortaya konulurken, konunun daha somut bir şekil alması için 15. yüzyıl şairlerinden Ahmed Paşa ile 16. yüzyıl şairlerinden Bâkî'nin gazellerindeki kullanımlar da incelenmiş, karşılaştırmalara gidilmiş ve konuyla ilgili olarak somut farklılıklar ortaya konulmuştur.

Şiirde soyut kavramların somut unsurlarla ilişkilendirilerek ortaya konulması, Türk şiiri için pek de yeni bir uygulama değildir. Divan şiirinin başlangıcından bu yana şairlerin bu tür bir yaklaşım içinde oldukları bilinen bir gerçektir. Yunus Emre Divanı'ndan itibaren oluşturulan divanların hemen hepsinde soyut kavramların somut unsurlarla birlikte/bir tamlama içinde verildiği görülmektedir. Bu tür kullanımlar "alışılmamış bağdaştırma" olarak da tanımlanmıştır ve gerçekten soyut kavramların somut unsurlarla birlikte verilmesi, (Divan şairleri bu tür uygulamayı daha çok değişik tamlamalar içinde kullanmışlardır.) alışılmamışın dışında uygulamalardır.

Alışılmamış bağdaştırmalar, bağdaştırmaların bir çeşididir. Bağdaştırma, tamlama, deyim gibi, söz varlığı içindeki öğeleri ve tümce ya da sözceleri anlamlı, kabul edilebilir birimler halinde bir araya getirmeye denir (Aksan, 1998:83). Bağdaştırmalar, alışılmış ve alışılmamış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Alışılmış bağdaştırma, biraz önceki tanımı karşılarken, alışılmamış bağdaştırmalar, anlam belirleyicileri, anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan birleştirmelerdir (Aksan, 1998:84). Somutlama veyahut alışılmamış bağdaştırmalar, şiir dilinin zenginliklerinden biridir. Şairin muhayyile ve imgelem gücünün bir çeşit dışı vurumudur, denilebilir. Aksan, şiiri etkili kılan, onu insanda duygu pınarlarını akıtacak bir başka dile çeviren özelliklerden biri, bizce bu değişik kavram birleştirmeleri ve bağdaştırmalarıdır, diyerek alışılmamış bağdaştırmaların önemine atıfta bulunmaktadır (Aksan, 1974:568). Aksan'ın yukarıdaki cümlesini biraz daha açmak için yine ondan yapılan alıntıya bakmak gerekir:

Güzelliğin on par'etmez
Şu bendeki aşk olmasa

Eğlenecek yer bulamam
Gönlümdeki köşk olmasa

Gönlümdeki köşk tamlamasında yer alan köşk sözcüğünün temel anlamı burada etkili ve önemli değildir (Türkçe Sözlük bunu açıklık yerde bahçe içinde yapılmış süslü ev, biçiminde açıklar). Şiiri dinler ya da okurken biz sözcüğün temel anlamını değil, tamlamanın iki temel ögesi bir arada iken köşk'ün taşıdığı ek tasarımlar ve duyguları zihnimize çözümleriz. Köşk'ün ek tasarımları “zenginlik, refah, hatta hayal kurma”; duygu değeri ise “rahatlık, mutluluk, kıvanç” olarak düşünülebilir. Köşk bir zenginlik belirtisidir. Ozan sevgiliyi bu denli güzelleştiren şeyin kendi gönül zenginliği, hayal kurma gücü olduğunu söyleyebilmek için dolaylı bir anlatıma gider; olağan dilde bunun için gerekli olan zenginlik, hayal zenginliği, hayal kurma gücü gibi sözcük ve tamlamaları değil, bunu dolaylı yoldan dile getiren köşk sözcüğünü kullanır. (Aksan, 1998:84)

Aksan'ın alışılmamış bağdaştırma olarak dile getirdiği düşünceler ve bunlara bağlı verdiği örnekler bir anlamda, Nizamettin Uğur tarafından “ad aktarımı” şeklinde dile getirilenlerle aynı özellikleri taşımaktadır, denilebilir. Özellikle “Somutlayıcı Ad Aktarımı” başlığı altında verilen bilgiler ve örnekler üzerinde durulan konuyla örtüşmektedir. Uğur, bu konuda şunları söylüyor: Düşünsel ve duygusal içerikli olan kavrayımsal (zihni) varlıklara, somut varlıklarla ilgili özelliklerin yakıştırılmasıdır. Düşünce, “inanç”, umut, gibi düşünsel kavramları, “karanlık düşünce” “kör inanç” köksüz umut”; dostluk, huy gibi duygusal kavramları da “sıcak dostluk, yumuşak huy” gibi nitelemelerle somutlaştırırız. Somutlaştırma, daha çok kapalı eğretilme ve benzetme oluşumlarıyla gerçekleştirilir (Uğur, 2003:175). Gerçekte bu yazının temelini, Sebki Hindî şairlerinin kullanımlarında daha belirgin bir şekilde göze çarpan alışılmamış bağdaştırma veya somutlayıcı ad aktarımları oluşturmaktadır. Kuşkusuz bu çalışmada yapılmak istenen, fazla ayrıntıya girmeden, konuyu genel hatlarıyla ve 15. ve 16. yüzyıldan seçtiğimiz iki şairin kullanımlarıyla az da olsa bir karşılaştırmaya giderek Sebki Hindî şairlerinin alışılmamış bağdaştırma veya somutlayıcı ad aktarımlarını kullanma yönündeki farklılıklarını ortaya koymaktır.

Alışılmamış bağdaştırmalar üzerinde önemli tespit ve değerlendirmelerde bulunan ve bunlara bağlı olarak ciddi örnekler ortaya koyan Doğan Aksan, bir yazısında da bağdaştırma sayesinde “somut kavramları soyutlarla, soyutları da somutlarla bağdaştırma, birleştirme yolu ile yeni ve güçlü bir anlatım sağlamaya çalışılır”, diyerek aşağıdaki örnekleri verir:

Yunus Emre'de ömür kuşu tamlaması:

Hey benim ömrüm kuşu
Kanda varasın bir gün

Fuzûlî'de dert kuşları ve gönül tahtı tamlamaları:

Ey dil hazer kıl âteş-i âhunla yanmasun
Cismüm ki dert kuşlarına âşyânedür (Aksan, 1974:567)

Aksan'ın alışılmamış bağdaştırma dediği ve buna uygun olarak verdiği örnekler, bir nevi çağrışım veya imge olarak da değerlendirilebilir. Çünkü imge, "bir varlık, nesne ya da bir düşünüyü çağrıştıran varlık ya da nesneye" (Alkan, 1995: 548). denir ve Yunus Emre'deki ömür kuşları ve Fuzûlî'deki dert kuşları tamlamalarını meydana getiren ömür ve dert gibi soyut kelimelerle, kuş somut kelimesi bir araya getirilerek söz konusu kelimelerden daha zengin ve alışılmadık bir çağrışım oluşturulmuştur.

Konu kuşlardan açıldığı için Nâilî ve Fehîm'e ait örneklerdeki kullanımlara da bakmak gerekir:

Râcih görürürz mevti firâk-ı gam-ı yâre
Murg-ı gama cân rîştesini dâm ideriz biz (Nâilî, 163/3)

Dânesin tiz dükedir **murg-ı harîs** ehl-i fenâ
Telef-i nakd-i hayât etmede imsâk edemez (Nâilî 167/4)

Per ü bâli şikâf-ı zahm-ı tenden penbe-veş rîzân
Meger tıfl-ı nigâhın nice **murg-ı cânâ** el sunmuş (Nâilî
179/3)

Murg-ı dile âsâyîşi bir dâm-ı belâdır
Mâdâm ki derkâr ola sayyâd-ı mahabbet (Nâilî 27/3)

Gönül kim rîşte-ber-pâ **murg-ı ders-âmûz-ı hayretdir**
Ser-i zülfinden ayrılmaz temâşâ-yı çemen (Nâilî 162/4)

Benim o **murg-ı harîm-âşinâ-yı Ka'be-i dil**
Bu dâmgehde ümîd-i rehâ nedir bilem (Nâilî 239/4)

Murg-ı harem-i aşk olup ey Nâilî-i zâr
Adem bu kemîngâhda âzâde bulunsa (Nâilî 308/5)

Nâilî Divanı'nda tespit edilen yedi beyitte, murg kelimesi gam, harîs, cân, dil, hayret, aşk gibi soyut kavramlarla birlikte verilmiştir. Beyitlerde dikkatleri çeken bir başka husus da soyut-somut ilişkisi sadece murg-ı gam, murg-ı harîs, murg-ı cân, murg-ı dil, murg-ı ders-âmûz-ı hayret, murg-ı harîm-âşinâ-yı Ka'be-i dil, murg-ı harem-i aşk, tamlamalarıyla sınırlı kalmamış, şair bu tamlamaların yanında birinci beyitte cân rîştesi/cân ipliği, ikinci beyitte telef-i nakd-i hayât/hayat parasını harcamak, üçüncü beyitte tıfl-ı nigâh/bakış çocuğu ve son beyitte de dâm-ı belâ/belâ tuzağı ve sayyâd-ı mahabbet/sevgi avcısı gibi tamlamaları da kullanarak şiirlerdeki imge/çağrışım gücünü ve dolayısıyla anlamı ve anlatımı alabildiğince soyut bir niteliğe büründürmüştür.

Fehîm Divanı'ndan alınan aşağıdaki beyitlerde de şairin Nâilî'dekine benzer bir söylemi şiire taşıdığını ve bunda da Nâilî kadar başarılı olduğu söylenebilir:

Bü'l-acebdür beyza-ı dilde dahî bî-bâl iken
Murg-ı âh-ı âşık-ı bî-dil felek-pervâz olur (Fehîm 89/6)

Şâhbâz-ı çeşm-i dilber kim dile me'nûs olur
Murg-ı âhum ülfet-i pervâzdan me'yûs olur (Fehîm 87/1)

El-hazer ey **murg-ı küfr ü dîn** ki düşmendür sakın
Gerçi tavrı âşinâdur şâhbâz-ı çeşminün (Fehîm 180/3)

Ukde-i zünnâr-ı dâm-ı küfr-i zülfin seyr idün
Zâhidânun pâ-y-beste **murg-ı îmânın** görün (Fehîm 182/6)

Çeşmine **murg-ı cânı** gösterelüm
Kebk ile sayd-ı şâhbâz idelüm Fehîm (221/2)

Hışm ile çeşmün zebân-ı nâlemi lâl itmesün
Murg-ı dest-âmûz-ı dilden bî-per ü bâl itmesün (Fehîm
245/1)

Sayd-gâh itse ne dem sahn-ı kazâyı turası
Pây-best-i dâm ider **murg-ı belâyı** turası (Fehîm 278/1)

Yukarıdaki beyitlerde murg-dil, murg-âh, murg- küfr ü dîn, murg-îmân, murg-cân ve murg-belâ ilişkileri birer alışılmamış bağdaştırma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aksan'ın yukarıdaki ifadelerinde her ne kadar anlam belirleyicileri ile anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmadığı vurgulanmışsa da Divan şairlerinin, özeld e Sebk-i Hindî şairlerinin soyut kavramlarla somut unsurlar arasında anlam boyutunda bir uyum sağlamayı başardıkları biraz ilerde gösterilmeye çalışılacaktır.

Alışılmamış bağdaştırmalar veyahut “soyutlamalar” sadece Divan şiiri/Sebk-i Hindî için geçerli değildir. İkinci Yeni üzerine yapılan hemen her araştırmada “alışılmamış bağdaştırmalar”ın varlığına işaret edilmiştir. Sebk-i Hindî'cilere, Ahmed Haşim'e ve İkinci Yeniciler'e yöneltilen eleştirilerin başında, şiirlerinin kapalı ve oldukça soyut olması gelmektedir. İşte şiirin kapalı olması veya soyut bir nitelik taşımasının ardında şairlerin sık sık alışılmamış bağdaştırmalara yer vermeleri gelmektedir, diyebiliriz.

Konuya biraz daha derinlik katmak açısından Ahmed Haşim başta olmak üzere İkinci Yeniciler'in bu tarz uygulamalarına birer örnek vermek gerekir.

Ahmed Haşim'in "Süvari" adlı kısa şiirinde birkaç tane alışılmamış bağdaştırmaya örnek görmek mümkündür.

Şu **bakır zirvelerin** ardından
Bir süvârî geliyor **kan rengi**.
 Başlıyor şimdi **melûl akşamda**
 Son ışıklarla **bulutlar cengi!**

Bir bakır tasta alev şimdi havuz,
 Suya saplandı **kızıl mızraklar**.
 Açılıp kıvrılarak göklerde
 Uçuyor parçalanmış bayraklar! (Ahmed Haşim)

Şiirde geçen "bakır zirve", "kan rengi süvari", "melûl akşam", "bulutlar cengi", "havuz bir bakır tasta alev" ve "kızıl mızraklar" ifadeleri bir yönüyle alışılmamış bağdaştırma/benim ifadeyle soyutlama, bir yönüyle de imgedirler.

İkinci Yeniciler'den Cemal Süreyya ve İlhan Berk'in şiirlerindeki alışılmamış bağdaştırmalara/ somutlamalara bakıldığında daha zengin bir kullanımın varlığı kendini gösterir. Örneğin Cemal Süreyya'nın "San" adlı şiirindeki boldlanmış

Kırmızı bir kuştur soluğum
Kumral göklerinde saçlarının
 Seni kucağıma alıyorum
 Tarifsiz uzuyor bacakların

Kırmızı bir at oluyor soluğum
 Yüzümün yanmasından anlıyorum
 Yoksuluz gecelerimiz çok kısa
Dörtnala sevişmek lazım. (Cemal Süreyya)

"kırmızı bir kuştur soluğum", "kumral gökler", "kırmızı bir at oluyor soluğum" ve "dörtnala sevişmek", ifadeleri bir yönüyle Ahmed Haşim'inkilere benzemektedir; ancak yukarıdaki kullanımlarda bir yandan da anlamsızlığın kendini gösterdiğini belirtmek gerekir.

İlhan Berk'in "Teşekkür" adlı şiiri de birbirinden farklı alışılmamış bağdaştırmalarla doludur.

Evet hep açık gidip gelen ağzın içindi;
Gökyüzünün o huysuz maviliği içindi;
Elma kokan bir Türkçeyle konuştuğun içindi;
Ölümün sefil, kötü belleği içindi;
 Her gün Pazar kurulan o sokaklar içindi;
Saçında uykusu kaçmış çiçekler ıslattığın içindi;
 Çocuklar okuldan dönüyormuş gibi sesin içindi;

İşte bütün ama bütün bunlar için sana teşekkür derim.

Şiirde geçen “gökyüzünün o huysuz maviliği”, “elma kokan bir Türkçe”, “ölümün sefil, kötü belleği”ve “saçında uykusu kaçmış çiçekler” ifadeleri alışılmamış bağdaştırmalar ve imgelere güzel örneklerdir.

Günümüz şairlerinden biri olan Nurullah Genç’in hemen her şiiri böylesine alışılmamış bağdaştırmalarla doludur. Örneğin aşağıdaki “**Özlem Beyaz Bir Gül Açar Bağrında**” adlı şiirde “mevsimlere dokunan tebessüm sıcağı, damlanın çılgılığı, ömrünün maskesi, çıkmaz sokağın beyni, salyangoz işgali, günahların kiri ve beddua gökleri ifadeleri birer alışılmamış bağdaştırma.

Mevsimlere dokunan tebessümün sıcağı

Sana doğru akmayan ırmağın sığılıdır

Gariplerin hüznüyle alevlenen ocağı

Sana doğru süzülen **damlanın çılgılığıdır**

Maskesi çocukları aldatıyor **ömrümün**

Uyku, **çıkamaz sokağın beynine** vuran ağrı

Uğursuz ellerimde sararıp solmuştu dün

Bugün bütün çiçekler açıyor sana doğru

Yine geçtim o kanlı badireler şehrinde

Salyangoz işgaline direnen kalmamıştı

Çeşmeler simsiyahtı **günahların kirinden**

Senden kopan hiç kimse bahtiyar olmamıştı

Aşkının büyüüne kapılan kertenkele

Kabuğunu sıyırmak için yollara düştü

Çevresinde acılar biriken bir heykele

Beddua göklerinden bulutlar kara düştü

Ölülerin sessizce uyandığı o yerde

İhtiyar olmamıştı sana varan bedenler

Ayrılık yine me'yus, kıvraniyor kabirde

Bakmamışlar yüzüne yalnız sana gidenler (Nurullah Genç)

Sebk-i Hindî'nin iki temel özelliği olan anlam ve sözün, kendi içinde farklı uygulamalarla karşımıza çıktığını en başta belirtilmişti. Alışılmamış bağdaştırmalar olarak da değerlendirilebilecek soyut kavramların somut unsurlarla birlikte verilmesi, bir yönüyle söz, bir yönüyle de anlamla ilgilidir, denilebilir. Divan şiirinin başlangıcından bu yana hemen her şairin şiirlerinde, örneğin Yunus Emre, Hoca Dehhânî, Ahmed-i Dâî, Necâtî Bey gibi, daha çok ikili tamlamalar şeklinde görülmektedir. Ancak az da olsa Ahmed Paşa ve Necâtî Bey gibi şairlerden başlamak üzere 16. yüzyılda Bâkî, Hayâlî Bey ve Fuzûlî gibi şairler şiir dilini biraz daha incelterek ikili tamlamaların yanında zincirleme tamlamaları da kullanarak şiire derinlik kazandırmaya çalışmışlar ve başarılı örnekler de vermişlerdir.

Bu düşünceye örnek olması açısından, aşağıda Bâkî'nin şiirlerinde tespit edilen zincirleme tamlamaların bir kısmı verilmiştir:

Bâb-ı genc-i iksîr-i fenâ 3/4
 Bâlâ-yı ser-nişîmen-i şeh-bâz-ı aşk 80/4
 Câm-ı gam-ı bezm-i fûrkat 400/5
 Dûd-ı kebûd-ı nâr-ı âh 50/2
 Duhân-ı meş'ale-i bezm-i hüsn 99/3
 Etvâr-ı çeng-i bezm-i safâ 193/2
 Hayl-i şîrâr-ı nâr-ı dil 404/4
 Hükûm-i revân-ı tîr-i aşk 235/1
 Ka'r-ı yem-i gussa-ı hicrân 46/4
 Mübtelâ-yı künc-i gam-ı fûrkat 451/4
 Nesîm-i lutf-ı sultân-ı kerem 147/6
 Peleng-i kule-i küh-sâr-ı aşk 288/5
 Sahrâ-yı dil-i ehl-i vefâ 298/1
 Sâkin-i zulmet-sarây-ı mihnet 95/2
 Şâh-ı nihâl-i çemen-i mihnet 332/4
 Şîrâr-ı nâr-ı hirmen-sûz-ı gam 335/4

Yukarıdaki tamlamalardan “peleng-i kule-i küh-sâr-ı aşk 288/5” aşk dağının kulesinin kaplanı veyahut “nesîm-i lutf-ı sultân-ı kerem 147/6” cömertlik sultanının lutfunun rûzgarı ifadelerinin Ahmed Haşim, Cemal Süreyya, İlhan Berk ve Nurullah Genç'in şiirlerindeki kullanımlardan pek de farklı bir yönü bulunmamaktadır.

Alışılmamış bağdaştırmaların Sebk-i Hindî'deki hem söz hem de anlamla ilgili oluşunun biraz daha üzerinde durmak gerekir. Alışılmamış bağdaştırmaların sözle ilgisi Sebk-i Hindî'de sözün incelenmesi, az sözle çok şeyin ifade edilmesi gibi özelliklerle açıklanabilir. Sebk-i Hindî'de anlam sözden üstün tutulduğu için söz, elden geldiğince incelecek, neredeyse görünmeyecek bir hâle gelecektir. Şairin bunu sağlayabilmesi, çok zengin bir muhayyile ve imgelemi gerektirmektedir. Birbirleriyle ilgisi bulunmayan kelimeler, bunlar bazen zıt anlamlı da olabilir, bir araya getirilerek, anlamı ancak şairin bilebileceği bir niteliğe sokmuştur. Böylesine bir uygulama aynı zamanda hem Ahmed Haşim'in hem de İkinci Yeniciler'in şiirlerinde görülen önemli eleştiri noktalarından biridir. Anlam boyutunda ise bu tür kullanımlar yine muhayyile, imge ve çağrışımla ilgilidir. Sebk-i Hindî şairleri özellikle zincirleme tamlamalarla alabildiğine soyut ve alabildiğine derin/kapalı/girift bir anlam kurgusuna başvurmuşlardır. Gerçi buradaki kapalılık İkinci Yeni'deki kadar anlamsızlık boyutunda değildir. Çünkü Sebk-i Hindî şairleri okuyucunun anlama ulaşabilmesi için birtakım ipuçlarını vermekten kaçınmamışlardır. Özellikle yeni, orijinal mazmunlar ortaya konulurken, okuyucuyu mazmuna götüreceği ipuçları da verilmiştir. Her ne kadar şiirdeki anlamın kapalı veya derin olması temel amaçlardan biri ise de, bu hiçbir zaman okuyucuyu çaresiz bırakacak nitelikte değildir. Bu konunun daha iyi bir şekilde anlaşılması için çalışmanın sonunda verilen dört şaire ait kullanımlar, Sebk-i Hindî şairleri lehine dikkat çekici bir üstünlüğün var olduğunu göstermektedir. Özellikle zincirleme tamlamalarda bu üstünlük çok belirgin bir şekilde kendisini göstermektedir.

Alışılmamış bağdaştırmalar veyahut soyutlamalar 15. ve 16. yüzyıl şairlerine kıyasla daha başarılı uygulamalarını 17. yüzyılın başından itibaren Sebk-i Hindî şairlerinin şiirleriyle kendini göstermiştir. İncelemeye tabi tutulan Nâilî ve Fehîm divanlarında tespit edilen zincirleme isim ve sıfat tamlamalarının çok önemli bir yekün oluşturması, tespit edilen alışılmamış bağdaştırmaların neredeyse yarıya yakını, bu konuda dikkatlerin Sebk-i Hindî üzerine toplanmasına neden olmuştur.

Buraya kadar soyutlama veya alışılmamış bağdaştırmalar üzerine söylenenler, özde dil/şiir dili ile ilgilidir ve bir nevi şiir dilinden sapmaları ifade etmektedir. Çünkü günlük dilde böylesine kullanımları görmek mümkün değildir ve her şairin kullanımında farklı anlamlar kazanabilmektedir. Bu konu, ileride Nâilî ve Fehîm'in şiirlerinde daha somut bir şekilde ortaya konulacaktır.

C. Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar

Yukarıda da belirtildiği gibi bu çalışmanın kapsamını Nâilî ve Fehîm Divanındaki gazeller oluşturmaktadır. Ancak konunun daha iyi anlaşılması için 15. yüzyıldan Ahmed Paşa ve 16. yüzyıldan Bâkî'nin gazelleri de taranmış ve elde edilen bilgilerle hem yer yer karşılaştırmalara gidilmiş hem de elde edilen sayısal veriler tablolara aktarılarak çalışmaya daha somut bir nitelik kazandırılmaya çalışılacaktır.

Bu noktada ileride yapılanların da kısa bir özetini vermek gerekir: Öncelikle şairlerin divanlarındaki gazeller taranmış ve tespit edilen soyut-somut kullanıma uygun örnekler fişlere aktarılmıştır. Bu fişlerde yer alan soyut kavramlar tespit edilmiş ve kullanım sıklıkları 1. tabloda gösterilmiştir. 2. tabloda şairlerin kullandığı soyut kavramlar ile gazel sayıları; 3. tabloda da gazel sayıları, gazellerde kullanılan soyut kavramlar, soyut kavramların kullanım sıklıkları ve soyut kavramların gazel sayılarının oranları verilmiştir. 4. tabloda soyut kavramlardan “olumsuz anlam” taşıyanların dağılımı; 5. tabloda “olumlu anlam” taşıyanlar ve 6. tabloda da ne olumlu ne de olumsuz anlam taşıyan kavramlar verilmiş, bu tablolardan hareketle de çeşitli yorumlara gidilmiştir. Daha sonra elde edilen fişler, ikili ve zincirleme tamlamalar şeklinde bir tasnife tabi tutulmuş ve çalışmanın en sonuna eklenmiştir.

Bu noktada önemle belirtilmesi gereken bir konu da şudur. Çalışmada az sayıda şairin gazelleri esas alınmıştır. Çalışmanın öncelikli hedefi Sebk-i Hindî şairleridir. Bu nedenle Sebk-i Hindî denilince ilk akla gelen ve hemen bütün edebiyat tarihleri ve otoritelerinin ittifakla üzerinde birleştiği bir isim olan Nâilî seçilmiştir. İkinci isim olan Fehîm ise çok genç yaşta ölmesine rağmen ardında, fikrimizce, çok önemli bir divan bırakmış ve şiirlerinde Sebk-i Hindî'yi çok başarılı bir şekilde uygulamıştır. Bu nedenle daha hayatının baharında, (1627-1647) 20 yaşında vefat eden bir şairin şiirlerinde ne tür soyut kavramlara ağırlık verdiğini tespit etmek, kullandığı

kelimelerden yola çıkarak ve çok sağlıklı olmasa da, şairi yakından tanımak amacıyla buraya alınmıştır.

Soyut unsurlar/ Şairler	Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm	Toplam
Acz	-	-	-	1	1
Âdem (Yokluk)	-	-	-	2	2
Adl	-	1	-	-	1
Âh	5	28	29	16	78
Akl	1	2	1	8	12
Amâl	-	-	-	1	1
Ârzû	-	-	5	6	11
Aşk	10	25	8	26	69
Atâ	-	-	1	1	2
Âzâr	-	-	3	-	3
Baht	-	4	7	8	19
Behcet	-	1	4	-	5
Bekâ	-	-	-	1	1
Belâ	6	20	10	11	47
Belâgat	-	1	-	-	1
Cân	8	7	16	12	43
Cefâ	4	5	4	1	14
Cemâl	5	3	4	1	13
Cevr	2	5	1	1	9
Derd	1	2	6	1	10
Devlet	-	-	1	-	1
Dil (Gönül)	16	14	14	18	62
Dûn	-	-	1	-	1
Ecel	1	-	2	3	6
Edeb	-	-	2	-	2
Efsûs	-	-	-	1	1
Elem	-	1	-	1	2
Emel	-	1	5	3	9
Endişe	1	-	2	-	3
Fahriyyet	-	-	-	1	1
Fakr	-	-	-	1	1
Fazl	-	3	-	-	3
Fenâ	-	5	8	4	17
Ferâg	-	-	2	2	4
Ferhunde	-	1	-	-	1
Feyz	-	-	4	1	5
Fitrat	-	-	-	1	1
Fikret	-	1	1	-	2
Firâk	3	9	1	2	15
Firkat	-	3	3	3	9
Fitne (Fiten)	3	1	24	8	36
Gaflet	-	-	2	-	2
Gam	8	43	49	18	118
Gayret	-	-	1	1	2
Gurbet	-	-	-	4	4
Gurûr	-	1	1	2	4
Gussa	-	3	2	-	5
Güneh	-	-	1	-	1
Hakikat	-	1	-	-	1
Harâbat	-	1	-	-	1
Haris	-	-	1	-	1

Hased	-	-	-	1	1
Hâsiyet	-	-	-	1	1
Hasret	4	-	7	1	12
Hatır	-	-	1	-	1
Hayâ	-	-	1	3	4
Hayâl	-	-	-	2	2
Hayret	-	-	15	12	27
Heves	1	-	6	1	8
Hevâ	-	-	1	-	1
Hurman	-	-	-	3	3
Hicâb	-	-	-	1	1
Hicr (Heçr, hicran)	7	14	7	4	32
Hikmet	-	1	1	-	2
Himmat	-	3	5	1	9
Hired	-	-	2	2	4
Hurrem	-	1	1	-	2
Hüner	-	2	-	-	2
Hüzn	-	-	-	1	1
Izturâb	-	-	2	2	4
İdrâk	-	-	7	3	10
İhsân	-	2	2	-	4
İkbâl	1	3	6	-	10
İltifât	-	-	1	-	1
İmân	-	-	-	1	1
İmtiyâz	-	-	1	-	1
İnâyet	-	-	1	-	1
İrfân	-	-	2	-	2
İsmet	1	-	4	1	6
İstiğnâ	-	4	8	7	19
İşret	-	1	-	-	1
İştiyâk	-	1	-	-	1
İşve	-	1	1	6	8
İtâb	-	-	3	1	4
İtibâr	-	-	1	-	1
Kabûl	-	-	1	-	1
Kader	-	-	1	1	2
Kahr	1	2	-	-	3
Kâm	-	-	2	1	3
Kazâ	3	3	8	21	35
Keder-kudret	-	1	3	-	4
Kemâl	-	-	1	2	3
Kerem	-	1	-	-	1
Kudret	-	-	1	-	1
Letâfet	1	-	-	1	2
Lutf	3	1	3	-	7
Mağfiret	-	1	-	-	1
Mahabbet	2	8	11	3	24
Maksad	-	-	-	1	1
Ma'nâ (ma'ni)	-	2	2	7	11
Ma'rifet	-	2	-	-	2
Mâtem	-	-	-	1	1
Mecaz	-	-	-	1	1
Melâhat	4	3	4	1	12
Melâl	-	-	1	1	2
Melâmet	-	1	1	4	6
Mezelle	-	1	-	-	1

Mihnet	-	5	5	2	12
Murâd	1	1	2	1	5
Nahvet	-	-	-	1	1
Nâkâm	-	-	1	-	1
Nâle	-	-	-	1	1
Nâmûs	-	1	-	1	2
Nâz	11	5	28	21	65
Neşât	-	-	4	-	4
Nifâk	-	-	-	1	1
Nigâh (nigeh)	-	-	18	11	29
Nisyân	-	-	1	-	1
Niyâz	-	-	3	1	4
Nusret	-	1	-	-	1
Peşîmen	-	-	1	-	1
Râz (Sır)	-	-	2	3	5
Riyâ	-	1	3	2	6
Sa'âdet	-	1	-	-	1
Sabr	1	-	1	-	2
Safâ	-	2	-	1	3
Sevdâ	-	-	2	-	2
Sitem	-	-	-	2	2
Şefkat	-	-	-	1	1
Şekvâ	-	-	-	-	1
Şekîb	-	-	-	1	1
Şerm	-	-	3	1	4
Şevk	-	1	2	1	4
Şöhret	-	1	-	-	1
Şûride	-	2	-	-	2
Tab'	-	-	-	2	2
Tahammül	-	-	2	-	2
Tal'at	-	-	1	-	1
Taleb	-	-	-	-	1
Tâli'	-	-	-	2	2
Tarâb	-	1	-	-	1
Tazallum	-	-	-	2	2
Tecellî-â	-	-	-	5	5
Tecrîd	-	1	-	2	3
Tegâfûl	-	-	7	3	10
Tekellûf	-	-	-	1	1
Temennâ	-	-	2	-	2
Ülfet	-	-	2	-	2
Ümmîd (Ümîd)	-	2	5	2	9
Vahdet	-	-	2	-	2
Verâ	-	-	-	1	1
Vefâ	-	3	1	-	4
Visâl (vasl) Vuslat	3	24	6	6	39
Ye's	-	-	2	8	10
Zebûn	-	-	-	1	1
Zulmet	-	2	-	-	2
Toplam	114	304	459	362	1239

Tablo 1: Soyut kavramların kullanım sıklıkları

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, şairlerin taranan gazellerinde Ahmed Paşa 114, Bâkî 304 Nâilî 459 ve Fehîm 362 adet soyut kavram kullanmıştır.

Bu rakamlar kullanım sıklıklarını göstermektedir. Soyut kavramların somut unsurlarla verilmesi Sebki Hindî şairlerinin şiirlerinde, diğer şairlerin şiirlerindeki kullanım sıklıklarına oranla çok daha fazla olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Şu da bir gerçek ki, hem 15. hem 16. ve hem de 17. yüzyıldan daha fazla şairi alınmış olsaydı bile, yukarıdaki sonuçlardan farklı bir tabloyla karşılaşamayacağı, ileri sürülebilir. Gerçekten 15. yüzyıl şairlerinden Ahmed Paşa ve 16. yüzyıldan da Bâkî'nin ve 17. yüzyıldan da Nâilî ve Fehîm'in gazelleri incelendiği zaman ortaya çıkan sonuçlar, her yüzyılda veya geçen zaman içerisinde dilde çok önemli değişme ve gelişmeler olduğunu göstermektedir. Bu durum aynı zamanda Türk şiir dilinin nereden nereye geldiğini, şiir dilinin zaman içinde incelendiğini, anlam dünyasının zenginleştiğini ve imge gücünün gayet belirgin bir şekilde kuvvetlendiğini göstermektedir.

Soyut Unsurlar/Gazel sayıları	Ahmed paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm	Toplam
Soyut Unsurlar	30	66	98	96	290
Gazel sayıları	353	548	390	293	1584

Tablo 2: Gazel sayıları ve gazelerde kullanılan soyut unsurlar

2. tabloda her bir şairin kaç gazelinde kaç değişik soyut kavramın kullandığı verilmiştir. Ahmed Paşa'nın 353 gazelindeki 30 soyut kavram ile Bâkî'nin 548 gazelindeki 66 soyut kavram yanında Nâilî'nin 390 gazelindeki 98 soyut kavram ve Fehîm'in 293 gazelindeki 96 soyut kavram, Sebki Hindî şairlerinin lehine bir niceliği göstermektedir. Burada vurgulanması gereken esas husus ise Sebki Hindî şairleri arasındaki durumdur. Nâilî'nin Fehîm'den 97 tane fazla gazeli olmasına rağmen kullandığı soyut kavramlar açısından sadece 2 tane fazla soyut kavramı kullanması, Fehîm'in bir başarısı olsa gerek. Yani 97 gazeli az olmasına rağmen neredeyse Nâilî kadar soyut kavramı şiirlerinde kullanmış olması Fehîm'in bu konuda daha derin bir duyuş, hayal ediş ve uygulayış içinde olduğunu göstermektedir.

	Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm
Gazel Sayısı	353	548	390	293
Kullanılan soyut unsur	30	66	98	96
Soyut unsur kullanım sıklığı	114	304	459	362
Soyut unsurların gazel sayılarına oranı	8,49	12,04	25,12	32,76
Soyut kavramların kullanım sıklıklarının gazel sayılarına oranı	32,29	55,47	117,69	123,54

Tablo 3: Gazel sayıları, soyut unsurlar, kullanım sıklıkları ve oranlar

Tablo 3'te ortaya konulan rakamlar Ahmed Paşa'nın ve Bâkî'nin hem soyut kavram sayısı hem de bunların kullanım sıklıklarının oranları

açısından Sebki Hindî şairlerinin oldukça gerisinde kaldığını göstermektedir. Tablo 3'ten çıkan bir başka sonuç da soyut kavramlar ve bunlara bağlı olan kullanım sıklıkları oranlarında Fehîm'in Nâilî'den de başarılı bir uygulama içinde olduğudur. Bu tablodan çıkan sonuç birçok sorunun da cevabını ortaya koymuş görünmektedir.

	Ahmed Paşa(353)	Bâkî (548)	Nâilî (390)	Fehîm (293)
Soyut kavramlar	30	66	98	96
Bir şairin kullandığı	-	20	27	30
Soyut kavramlara oranı	-	30,30 (20/67)	27,55 (27/98)	31,25 (30/96)
Gazel sayılarına oranları	-	3,28 (20/548)	6,92 (27/390)	10,23 (30/293)

Tablo 4: Soyut kavramlar ve her bir şairin tek başına kullandığı soyut kavramlar

Tablo 4'te sadece bir şairin kullandığı kavramlar ile birden fazla şair tarafından kullanılan kavramlar verilmiştir. Tablo 4'ten de anlaşılacağı gibi yaratıcılık konusunda Sebki Hindî şairleri belirgin bir şekilde önde görünmektedirler. Nâilî'nin 98 farklı soyut kavramdan 28 tanesini sadece kendisinin kullanmış olması ve 96 farklı soyut kavramdan da 30 tanesini sadece Fehîm'in kullanmış olması dikkat çekicidir. Kuşkusuz burada Ahmed Paşa ve Bâkî'ye haksızlık yapmamak gerekir. Çünkü Ahmed Paşa'nın kullandığı 30 soyut kavram, yaklaşık bir yüzyıl sonra ve birbuçuk katı fazla gazeli ile Bâkî 66 farklı soyut kavramı kullanmıştır. Bâkî'den yaklaşık elli sene sonra gelen Nâilî ve Fehîm'in gazellerinde ise sayıların belirgin bir şekilde arttığı görülmektedir.

Sadece bir şair tarafından kullanılan soyut kavramlar	77
İki şair tarafından kullanılan soyut kavramlar	38
Üç şair tarafından kullanılan soyut kavramlar	19
Dört şair tarafından kullanılan soyut kavramlar	21

Tablo 5: Şairlerin kullandıkları ortak soyut kavramlar

Tablo 5'ten çıkarabileceğimiz sonuçlardan biri, Divan şiiri geleneği içinde, yani Ahmed Paşa'dan (15. yüzyıl), Fehîm'e (17.yüzyıl) kadarki süreçte sadece 21 soyut kavram dört şair tarafından kullanılmıştır. Yani söz konusu bu 21 soyut kavram yaklaşık ikiyüzyıllık bir süreci kapsamaktadır. Türk şiir dili için asıl zenginlik ise her bir şairin (Ahmed Paşa hariç) toplam 77 farklı soyut kavramı şiirlerinde kullanarak, şiir dilini zenginleştirmiş olmalarıdır. Bu sonuç, çalışmanın en önemli bulgularından biri olarak kabul edilebilir. Çünkü şiir dilinin zenginleşmesi aynı unsurların tekrarı ile değil (aynı unsurlara farklı anlamlar yüklemeye çalışma hususu ayrı tutulduğunda) farklı unsurların kullanılmasıyla gerçekleşir, diye düşünüyorum.

Bu çalışmanın bir boyutu da tespit edilen soyut kavramlardan olumlu anlam taşıyanlarla olumsuz anlam taşıyanların şair kullanımlarındaki durumunu ortaya koymaya yöneliktir. Bu çerçevede, Tablo 1’deki soyut kavramlar taranarak olumlu, olumsuz ve bunlar dışında kalanlar farklı tablolara aktarılarak şairlerin tercihleri ve en önemlisi bu tercihlerden yola çıkarak edebî kişilikleri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Burada bir noktaya daha dikkat çekmek gerekir: Aşağıdaki tablolardaki bazı unsurların sözlük anlamları dışında, olumsuz veya olumlu anlam taşıması, çağrıştırması gayet doğal bir durumdur. Özellikle tasavvufî açıdan bakıldığında “belâ, derd, fenâ” gibi kelimelerin sözlük anlamları olumsuz bir nitelik arz ediyor olsa da şiir dili çerçevesinde olumlu bir anlamla yüklenmiş olabilirler. Bu nedenle, konuyu fazla karmaşık hale getirmemek, yanlış anlamalara sebep olmamak için seçilen kelimelerin sözlük anlamlarının esas alındığını belirtmekte fayda vardır.

Olumsuz Anlamlı Soyut Unsurlar	Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm	Toplam
Acz	-	-	-	1	1
Âh	5	28	29	16	78
Âzâr	-	-	3	-	3
Belâ	6	20	10	11	47
Cefâ	4	5	4	1	14
Cevr	2	5	1	1	9
Derd	1	2	6	1	10
Dûn	-	-	1	-	1
Ecel	1	-	2	3	6
Efsûs	-	-	-	1	1
Elem	-	1	-	1	2
Endîşe	1	-	2	-	3
Fenâ	-	5	8	4	17
Firâk	3	9	1	2	15
Firkat	-	3	3	3	9
Fitne (fîten)	3	1	24	8	36
Gaflet	-	-	2	-	2
Gam	8	43	49	18	118
Gurbet	-	-	-	1	1
Gussa	-	3	2	-	5
Güneh	-	-	1	-	1
Hâris	-	-	1	-	1
Hased	-	-	-	1	1
Hasret	4	-	7	1	12
Hevâ	-	-	1	-	1
Hicâb	-	-	-	1	1
Hicr (hecr, hicrân)	7	14	7	4	32
Hüzn	-	-	-	1	1
Istrâb	-	-	2	2	4
İtâb	-	-	3	1	4
Kahr	1	2	-	-	3
Keder	-	1	3	-	4

(küdûret)					
Mâtem	-	-	-	1	1
Melâl	-	-	1	1	2
Melâmet	-	1	1	4	6
Mezellet	-	1	-	-	1
Mihnet	-	5	5	2	12
Nahvet	-	-	-	1	1
Nâkâm	-	-	1	-	1
Nâle	-	-	-	1	1
Nifâk	-	-	-	1	1
Riyâ	1	-	3	2	6
Sabr	1	-	1	-	2
Sitem	-	-	-	2	2
Şekvâ	-	-	-	-	1
Şerm	-	-	3	1	4
Şûride	-	2	-	-	2
Tahammül	-	-	2	-	2
Tazallum	-	-	-	2	2
Tegafül	-	-	7	3	10
Ye's	-	-	2	8	10
Zebûn	-	-	-	1	1
Zulmet	-	2	-	-	2
Toplam	48	153	198	111	513
Gazel sayılarına oranları	13,59	27,91	50,76	37,88	32,36

Tablo 6: Olumsuz anlamlı soyut kavramlar

Tablo 6’da da net bir şekilde görülmektedir ki olumsuz anlamlı kavramlar Sebki Hindî şairlerinin önemli kaynaklarından biridir. Bâkî’deki “gam” kelimesinin 43 kez kullanılması bir kenara bırakılacak olursa, Ahmed Paşa ile Bâkî arasında pek bir farkın olmadığı görülecektir. Özellikle Nâilî’de 0/0 52’lere varan olumsuz kavramları kullanma oranı, şairin içinde bulunduğu ruhsal durumu veyahut etkisinde kaldığı edebî üslubu daha fazla dikkate almamız gerektiğini göstermektedir. Kuşkusuz şairin böylesine yoğun bir şekilde olumsuz kavramları şiire taşımasının birkaç nedeni olabilir. Şairin marazî/hastalıklı kişiliği, böylesine yoğunlaşmanın en önemli sebebidir. İçinde yaşadığı sosyal hayat ne kadar kötü olursa olsun ve bu durum şairin içe dönmesine, bir çeşit “bireyselleşmesine” neden oluyor gibi görünse ve Sebki Hindî’nin temel özelliklerinden birini “ıstırap, karamsarlık” gibi temalar oluştursa da, bütün bunlar eğer şairin iç dünyasında bir karşılık bulmuyorlarsa, pek bir anlam ifade etmeyecektir, diye düşünüyorum. Şehrî’de de benzer bir durum söz konusudur. Şehrî’nin kişiliğini incelediği zaman Nâilî’dekinden farksız olduğu görülecektir: Oğlunun ölümünü görmesi, evinin soyulması, sürekli bir şekilde oradan oraya sürülmesi gibi olumsuzluklar şairin iç dünyasını alt üst etmiş ve sonuçta her fırsatta ıstıraptan, karamsarlıktan dem vuran bir şair tipini ortaya çıkarmıştır (Demirel, 1999).

Konuyla ilgili olarak İbrahim Kutluk'un "Nâilî'nin şiirlerindeki başarıyı, şairin çektiği sıkıntılara ve hastalıklı kişiliğine borçluyuz" (Kutluk, 1964:273), şeklindeki tespiti dikkate değerdir.

Olumlu anlamlı soyut unsurlar	Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm	Toplam
Arzû	-	-	5	6	11
Aşk	10	25	8	26	69
Atâ	-	-	1	1	2
Behçet	-	1	4	-	5
Cemal	5	3	4	1	13
Emel	-	1	5	3	9
Ferhunde	-	1	-	-	1
Feyz	-	-	4	1	5
Hatır	-	-	1	-	1
Heves	1	-	6	1	8
Himmet	-	3	5	1	9
Hurrem	-	1	1	-	2
Hüner	-	2	-	-	2
İhsân	-	2	2	-	4
İltifât	-	-	1	-	1
İnâyet	-	-	1	-	1
İsmet	1	-	4	1	6
Kâm	-	-	2	1	3
Letafet	1	-	-	1	2
Lutf	3	1	3	-	7
Mahabbet	2	8	11	3	24
Melâhat	4	3	4	1	12
Neşât	-	-	4	-	4
Nusret	-	1	-	-	1
Sa'âdet	-	1	-	-	1
Safâ	-	2	-	1	3
Şefkat	-	-	-	1	1
Şevk	-	1	2	1	4
Tal'at	-	-	1	-	1
Tarab	-	1	-	-	1
Ülfet	-	-	2	-	2
Verâ	-	-	-	1	1
Visâl(vasl, vuslat)	3	24	6	6	39
Toplam	30	80	88	57	255
Gazel Sayılarına oran	8,49	14,59	22,56	19,45	16,09

Tablo 7: Olumlu anlam taşıyan soyut kavramlar

Tablo 7'de çok net bir sonuç görmek mümkün olmasa da ön plana çıkan bazı kelimeler bulunmaktadır. Şairlerin en çok kullandığı soyut kavramlar "aşk" ve visâl (vasl,vuslat)'tır. Aşk kelimesinin kullanım sıklığında Bâkî ve Fehîm'in belirgin bir üstünlükleri görülürken, "vuslat" kelimesinin kullanım sıklığında ise Bâkî'nin diğer şairlerden bariz bir şekilde

önde olduğu görülmektedir. “Vuslat” kelimesinin kullanım sıklığı açısından Bâkî’nin ulaştığı rakam, bitmek tükenmek bilmeyen hırslının esiri olarak bir türlü Şeyhülislâmlık makamına ulaşamamasından kaynaklanıyor olabilir.

Soyut Unsurlar/Şair	Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm	Toplam
Adem	-		-	1	1
Adl	-	1	-	-	1
Akl (hıred)	1	2	1	8	12
Baht	-	4	7	8	19
Belagat	-	1	-	-	1
Cân	8	7	16	12	43
Devlet	-	-	1	-	1
Dil/gönül	16	14	14	18	62
Emel	-	1	5	4	10
Fahriyyet	-	-	-	1	1
Fakr	-	-	-	1	1
Fazl	-	3	-	-	3
Ferâğ	-		2	2	4
Fitrat	-	-	-	1	1
Fikret/endişe	-	1	1	-	2
Gayret	-	-	1	1	2
Gurûr	-	1	1	2	4
Hakikat	-	1	-	-	1
Harâbat	-	1	-	-	1
Hayâ	-	-	1	3	4
Hayâl	-	-	-	2	2
Hayret	-	-	15	12	27
Hırmân	-	1	-	3	4
Hikmet	-	1	1	-	2
İdrâk	-	-	7	3	10
İkbâl	1	3	6	-	10
İmân	-	-	-	1	1
İmtiyâz	-	-	1	-	1
İrfân	-	-	2	-	2
İsmet	1	-	4	1	6
İstiğnâ	-	4	8	7	19
İşve	-	1	1	6	8
İtibâr	-	-	1	-	1
Kader	-	-	1	1	2
Kazâ	3	3	8	21	35
Kudret	-	-	1	-	1
Magfîret	-	1	-	-	1
Maksad	-	-	-	1	1
Ma'nâ	-	2	2	7	11
Marifet	-	2	-	-	2
Mecaz	-	-	-	1	1
Murâd	1	1	2	1	5
Nâmus	-	1	-	1	2
Nâz	11	5	28	21	65
Niyâz	-	-	3	1	4
Râz	-	-	2	2	4
Sabr	1	-	1	-	2
Sevdâ	-	-	2	-	2

Şekîb	-	-	-	1	1
Şöhret	-	2	-	2	4
Tab'	-	-	-	2	2
Tâli'	-	-	-	2	2
Tecellî	-	-	-	5	5
Tecrîd	-	-	-	3	3
Tekellûf	-	-	-	1	1
Temennâ	-	-	2	-	2
Ümîd	-	2	5	2	9
Vahdet	-	-	2	-	2
Vefâ	-	3	1	-	4
Toplam	43	69	156	172	440
Gazel sayılarına oranları	12,18	12,59	40	58,70	27,77

Tablo 8: Olumlu ve olumsuz anlam taşıyan kavramlar dışında kalan kavramlar

Tablo 8, yukarıdaki iki tabloya göre daha kesin ifadeleri dile getirmektedir. Bu tabloda ön plana çıkan dört kelime vardır. Bunlar, cân, dil/gönül, hayret ve nâz'dır. Dil/gönül kelimesinin kullanım sıklığı hemen her şair için benzer bir sonucu ortaya koymuşsa da, burada asıl üzerinde durulması gereken kelimeler Sebki Hindî şairlerinin tercihlerinde çok belirgin bir şekilde kendini gösteren cân, hayret ve nâz'dır. Bu nedenle burada bu üç kelime üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Sebki Hindî şairlerinin bu üç kelime, özellikle hayret ve nâz kelimelerini diğer şairlere göre çok sık kullanma nedenlerini açıklarken, ister istemez tasavvufa temas etmek gerekmektedir. Çünkü tasavvuf Sebki Hindî şairleri için, bir yönüyle sınımlanacak liman, bir yönüyle de örtülü anlatımlarının temel kaynağıdır.

Hayret, sözlük anlamı itibariyle şaşmak, şaşırma ise de tasavvufta "kalbe gelen bir tecellî sebebiyle sâlikin düşünemez ve muhakeme edemez hale gelmesi. Hayret, ya delilde olur veya medlûlde. Allah'ın varlığını ispatlayan delilde hayrete düşmek zındıklık ve mühlidliktir. Medlûlü, yani delile varılan Hakk'ın tecellîlerini temâşada hayrete düşmek sıddıklıktır (Uludağ, 1991:215-6). Şairlerin hayret kelimesini ilk planda şaşırma anlamında kullandıkları düşünülse bile, Sebki Hindî şairlerinin bu kelimeye tasavvufî açıdan da yaklaştıkları ve bu anlam çerçevesinde kullandıkları görülür.

Nâz, "kendini beğendirmek amacıyla yapılan davranış, cilve (TDK Sözlük,1986:1075). Tasavvufî anlamı ise "sevgisinin dertli ve mahzun âşıkına güç vermesi, sevgilisinin âşıkını kandırması, ona cilve yapması, bilmezlikten gelmesidir (Uludağ, 1991:364-65). Hayret kelimesi için söylenenlerin "nâz" kelimesi için de geçerli olduğunu belirtilebilir.

Çalışmanın son ve önemli çıkarımlarından biri de aşağıdaki tabloya aktarılmıştır Tablo 9, bir yönüyle şiir dilinin zaman içinde nasıl soyutlaşıp incelendiğini, kapalı/girift bir hale geldiğini, bir yönüyle de Sebki Hindî'nin

sözle ilgili temel özelliklerinden biri olan “az sözle çok şey anlatma” ilkesinin nasıl gerçekleştiğini göstermektedir.

	Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm
Gazel Sayısı	353	548	390	283
Soyut kavramlar	114	304	459	362
İkili Tamlamalar	104	219	254	172
Zincirleme Tamlamalar	10	85	205	192
Zincirleme tamlamaların soyut kavramlara oranı	8,77	27,96	44,66	53,03

Tablo 9: İkili ve zincirleme tamlamaların soyut kavramların kullanım sıklıklarına oranları

Bu bölümün sonucu olarak “soyut kavramlar tamamıyla şairin ruhsal dünyasının dışavurumunun bir sonucu olduğu, kuşkusuz sadece soyut kavramlar değil, aynı zamanda söz konusu soyut kavramlarla beraber kullanılan somut unsurların da belli oranda şairin edebî kişiliğini belirleyici oldukları söylenebilir. Ancak soyut unsurlar metnin anahtar kelimesi durumundadırlar. Yani şiirin yazılma nedeni şairin ruhunun derinliklerinde olumlu veya olumsuz bir şekilde hissettikleri bu soyut kavramlardır. Ayrıca soyut kavramlar “duyuşsal” nitelikli kelimelerdir; somut unsurlar ise “bilişsel” nitelik taşırlar. Dolayısıyla ister sanatçı olsun (sanatçıların duyuşsal dünyalarının daha zengin, daha karmaşık olduğunu kabul edersek eğer) ister sıradan bir insan olsun, bunların önlerine konulan duyuşsal ve bilişsel metinlerden en çok duyuşsal boyutu daha fazla olan metinlerin etkisinde kaldıkları, söylenebilir.

D. Örnekler

Konunun daha iyi anlaşılması için bir soyut bir de somut unsuru ele alıp bunların ne tür kelimelerle birlikte kullanıldığı ve şair tercihlerinin ne yönde olduğuna bakılacak olunursa, bu durum şu şekilde örneklendirilebilir:

Soyut kavramlardan ve aynı zamanda dört şairin de sık kullandığı kelimelerden biri “âh”tır.

Ahmed Paşa

Âteş-i âh 230/4

Bâd-1 âh 292/3
Tîr-i âh 151/6

Bâkî

Âteş-i âh 281/3
Bâd-1 âh 468/4
Dûd-1 âh 19/2
Hâdeng-i âh 265/2
Kilk-i âh 540/2
Nâr-1 âh 258/4
Sarsar-1 âh 111/4
Şerer-i âh 68/3
Şu'le-i âh 36/3
Tôp-1 âh 225/4
Dûd-1 kebûd-1 âh 378/3
Duhân-1 âteş-i âh 336/3
Sayd-1 kemend-i âh 295/5
Şirâr-1 nâr-1 âh 128/4
Zahm-1 hadeng-i âh 77/6

Nâilî

Bâd-1 âh 247/4
Berk-i âh 41/3
Cünbiş-i âh 24/2
Duhân-1 âh 30/4
Nâvek-i âh 249/6
Nihâl-i âh 369/4
Perde-i âh 194/1
Sarsar-1 âh 199/2
Şem'-i âh 19/4
Şerer-i âh 96/3
Şu'le-i âh 288/2
Şu'le-i cevvalê-i âh 101/2
Tünd-bâd-1 âh 347/3
Zemzeme-i âh 303/5
Dûd-1 şem'-î âh 254/1
Ebr-i âteş-bâr-1 âh 378/2
Mevkûf-1 bâd-1 âh 388/2
Peykân-1 âh-1 dil 223/5
Sell-i seyf-i âh 180/2
Şecer-i acz-1 âh 171/2
Tâb-1 cünbiş-i âh 180/3
Tündî-i berk-i âh 103/3
Tarâvet-bahş-1 sünbülzâr-1 âh 336/5
Kudûret-i eser-i sùz-1 âh 344/4
Nâvek-i bî-eser-i dil-i âh 257/2

Peykân-ı tîr-i âh-ı sehergâh-ı hasret 159/3

Fehîm

Bâd-ı âh 66/8
 Dûd-ı âh 61/2
 Ebruvân-ı âh 168/1
 Hadeng-i âh 151/4
 Kemend-i âh 96/1
 Murg-ı âh 87/1
 Nahl-i âh 84/4
 Sûsiş-i âh 45/1
 Şu'le-i ah 215/3
 Tîr-i âh 68/4
 Ra'şer-rîz-i şu'le-i âh 238/1
 Sûz-ı duhân-ı ejder-i âh 15/5
 Sûz-ı peyâm-ı âh 32/2
 Zûr-ı bâd-ı âh 91/4

Âh kelimesi; Ahmed Paşa tarafından 3; Bâkî tarafından 14; Nâilî tarafından 26 ve Fehîm tarafından da 14 farklı unsurla birlikte kullanılmıştır. Bâkî'deki 14 kullanım, şairin 548 gazeli dikkate alındığı zaman "âh" kelimesini 14 kez kullanmasının Nâilî'nin 390 ve Fehîm'in 293 gazelindeki kullanım sıklıklarına göre oran açısından düşük kaldığı görülür. Âh kelimesiyle ilgili olarak ortaya çıkan sayılar, gazel sayılarına göre orantılandığı zaman Sebki Hindî şairleri lehine önemli bir fark olduğu görülecektir.

Âh kelimesiyle birlikte kullanılan somut unsurlara bakıldığında, toplamda Sebki Hindî şairlerinin daha zengin bir kullanıma sahip oldukları da görülecektir.

Ahmed Paşa; Âteş, Bâd, Tîr.

Bâkî; Âteş, Bâd, Dûd, Hâdeng, Kilk, Nâr, Sarsar, Şerer, Şu'le, Töp, Duhân, Sayd, Şirâr, Zahm.

Nâilî; Bâd, Berk, Cünbiş, Duhân, Nâvek, Nihâl, Perde, Sarsar, Şem', Şerer, Şu'le, Tünd, Zemzeme, Dûd, Ebr, Mevkûf, Seyf, Peykân, Şecer, Tâb, Sünbülzâr, Sûz,

Fehîm; Bâd, Dûd, Ebruvân, Hadeng, Kemend, Murg, Nahl, Sûsiş, Şu'le, Tîr, Ejder, Peyâm.

Âh kelimesiyle ilgili olarak yukarıdaki kullanımlarda ön plana çıkan özellik öncelikle şekildir. Daha sonra yakıcılık, yıkıcılık gibi özellikler de görülmektedir. Âh şekil itibarıyla tîr/ok, hadeng/ok, kilk/kalem, top, berk/kıvılcım, nihâl/gül fidanı, seyf/kılıç, ebr/bulut, şecer/ağaç, kemend ve

ejder gibi somut unsurlara benzetilmiştir. Yine bu kullanımlarda dikkati çeken bir nokta âh ile ilgi kurulan somut unsurların insanı öldüren, yakan, yaralayan ve oradan oraya savuran özellikler taşıyor olmasıdır. Âh, içten gelmesi dolayısıyla sıcak bir nefestir aslında ve bu sıcak nefes boğazdan çıkarken ses tellerinin etkisiyle dışarıya “inleyen, acı çeken” bir kişinin durumunu yansıtır. İşte ortaya çıkan hem ses hem nefesin sıcaklığı şairler tarafından çeşitli hayallerle bezenerek “bir çeşit kişileştirilerek” görünür kılınmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Doğan Aksan, alışılmamış bağdaştırmaları tanımlarken “anlam belirleyicileri, anlam ayırıcıları arasında uyum bulunmayan birleştirmelerdir” ifadesini kullanmıştı ve burada da Divan şairlerinin soyut kavramları somutlaştırmaya çalışırken soyut kavramı anlamca tamamlayacak, onunla az da olsa bir bütünlük sağlayacak nitelikteki kelimeleri seçmeye özen gösterdikleri belirtilmişti. Şimdi bu konuya uygun örnekler üzerinde durulabilir. Ancak burada konunun amacından uzaklaşmaması için sadece bir örnekle, “gam” kelimesiyle yetinilecektir.

Gam kelimesi olumsuz anlamlı soyut bir kelimedir. Şairler olumsuz anlam taşıyan bu kelimeyi aşağıdaki somut unsurlarla birlikte kullanmışlardır. (Bu tabloda tekrarlara yer verilmemiştir.)

Ahmed Paşa	Bâkî	Nâilî	Fehîm
Bâr-ı gam 347/4	Bâğ-ı gam 161/4	Âfet-i gam 123/1	Bâğ-ı gam 173/2
Dâğ-ı gam 276/1	Bahr-ı gam 282/2	Âteş-i gam 210/3	Bâzâr-ı gam 163/2
Nâr-ı gam 60/7	Cünd-i gam 197/6	Bahr-ı gam 201/2	Berât-ı gam 113/3
Tennûr-ı gam 300/2	Çeng-i gam 81/3	Bâr-ı gam 324/1	Tıfl-ı gam 224/4
Zehr-i gam 16/4	Dâğ-ı gam 219/1	Cilvegâh-ı gam 326/1	Zulmet-i gam 82/1
Zincir-i gam 11/10	Deşt-i gam 414/4	Çârsû-yı gam 316/4	Sad-duzâh-ı gam 106/9
	Der-bend-i gam 102/2	Gubâr-ı gam 110/3	Bülbül-i bi-savt-ı gam 110/5
	Gird-âb-ı gam 90/4	Gülistân-ı gam 199/4	Habâb-ı mey-i gam 187/3
	Hâr-ı gam 280/1	Harâbât-ı gam 341/4	Hücûm-ı tîr-i gam 19/1
	Kafes-i gam 26/5	Hâr-ı gam 383/2	Mutrib-i bezm-i gam 31/1
	Kâtib-i gam 183/4	Kalem-rev-i gam 145/6	Şâh-ı iklim-i gam 245/1
	Künc-i gam 152/5	Kân-ı gam 199/3	Dâğ-ı sûz-ı cân-ı gam

			217/7
	Leşger-i gam 23/3	Kebâde-i gam 99/4	Dâm-ı murg-ı dūd-ı gam 99/4
	Lüce-i gam 152/6	Kûçe-i gam 96/2	Pervâne-i pür-suhte-i âteş-i gam 215/4
	Meydân-ı gam 413/3	Kûh-endâz-ı gam 378/3	
	Mülk-i gam 148/5	Kûh-ı gam 176/1	
	Sagar-ı gam 264/2	Külhen-i gam 14/2	
	Sipâh-ı gam 169/4	Murg-ı gam 163/3	
	Şâm-ı gam 515/3	Nâhûn-ı gam 285/5	
	Şast-ı gam 220/2	Nûş-dârû-yı gam 102/2	
	Tîr-ı gam 526/5	Rûzedârân-ı gam 331/2	
	Cûy-bâr-ı vâdi-i gam 49/1	Sâmân-ı gam 199/5	
	Dârû-yı kattâl-ı gam 205/3	Şeb-i gam 295/1	
	Ka'r-ı yem-i gam 195/3	Şerâre-bâr-ı gam 140/3	
	Peleng-i kûh-ı gam 132/5	Zâyika-i gam 66/1	
	Ser-i peykân-ı gam 137/3	Zehr-âb-ı gam 281/5	
	Şîrâr-ı nâr-ı gam 265/3	Zulmet-âbâd-ı gam 354/3	
		Zükam-ı gam 34/2	
		Andelib-i bâg-ı gam 75/2	
		Andelib-i kuhenbahar-ı gam 140/8	
		Bâg-ı bahâr-ı gam 66/2	
		Bezm-i neşât-ı gam 264/1	
		Kustegi-i devlet-i	

		gam 123/4	
		Lezzet-i tîg-i gam 249/4	
		Mecnûn-ı nev- bahâr-ı gam 280/1	
		Rîk-i beyâbân-ı gam 226/6	
		Şâhenşâh-ı diyâr-ı gam 140/1	
		Vakf-ı dâg-ı gam 136/1	
		Berk-i pür-şerâr-ı gam 140/2	
		Hırz-bâzû-yı rûzgâr-ı gam 140/1	
		Leb-teşnegân-ı dâg-ı gam 79/5	
		Leb-teşne-i zülâl-ı gam 2/2	
6	27	42	14

Tablo 10: Gam kelimesiyle birlikte kullanılan somut unsurlar

Tablo 10’da gam kelimesinin Nâilî’nin gazellerinde çok zengin bir kullanıma sahip olduğu görülmektedir. Normalde kullanım sıklıklarıyla 42 defa gam kelimesini kullanan Bâkî’nin, kullanım sıklıkları bir kenara bırakıldığında, sadece 27 farklı somut unsurla beraber kullanması dikkat çekicidir. Burada aynı zamanda Nâilî’nin yaratıcılığının da diğer şairlere göre ilerde olduğu görülmektedir.

Gam kelimesi yukarıda da belirtildiği gibi olumsuz anlam taşıyan bir kelimedir. Bu kelimeyle birlikte kullanılan somut kelimelere bakıldığında, anlam açısından az da olsa bir paralellik arzettiği görülür. Gerçi Nâilî’nin kullanımlarında Sebk-i Hindî’nin önemle vurguladığı edebî sanatlardan biri olan “tezat” sanatının çok farklı ve hayal açısından oldukça başarılı uygulamaları (gülistân-ı gam 199/4, bâg-ı bahâr-ı gam 66/2 ve bezm-i neşât-ı gam 264/1) dışarıda bırakılırsa, şairlerin bu konuda başarılı oldukları ileri sürülebilir.

Ahmed Paşa, gam kelimesini bâr, dâğ/yara, nâr/ateş, tennûr, zehr ve zincir gibi somut unsurlarla birlikte kullanmıştır ve bu unsurlar büyük ölçüde gam kelimesinin olumsuz anlamıyla örtüşebilecek anlamlarla yüklüdür.

Ayrıca gam kelimesiyle birlikte kullanılan ve bu soyut kavramı somutlaştıran unsurların tamamı akli/düşünsel/bilişsel özelliktedir.

Bâkî gam kelimesini, bâğ, bahr/deniz, cünd/asker, çeng, dâğ/yara, deşt/çöl, derbend/kale, girdâb, hâr/diken, kafes, kâtip, künc/köşe, leşker/asker, lücce/deniz, meydan, mülk/ülke, sagar/kadeh, şâm/akşam, şast/ok yüzüğü, vâdi, kattal, yem/deniz, kûh/dağ, peykân/ok, nâr/ateş kelimeleriyle birlikte kullanmıştır (bu tür kullanımlar teşbih olarak da kabul edilmektedir.). Bu kelimelerden dâğ/yara, deşt/çöl, girdâb, hâr/diken, kafes, şâm ve peykân/ok kelimeleri olumsuz anlam çağrıştırmaktadır.

Nâilî, gam kelimesini âfet, âteş, bahr, bâr/yük, cilvegâh, çârsû/çarşı, gubâr/toz, toprak, gülistân, harâbât, hâr/diken, kalem-rev, kân/maden, ocak, kebâde/talim yayı, küçe, kûh-endâz/dağ atıcı külhen, murg/kuş, nâhûn/turnak, nûş-dârû/panzehir, rûzedârân/oruçlular, sâman, şeb/gece, şerare/kıvılcım, zâyika/tatma, zehr-âb/acı su, zulmet/karanlık, bâğ, kûhenbahar, bahar, neşât, tîğ/kılıç, devlet, nevbahar, beyâbân/çöl, diyar, dâğ/yara, berk/şimşek, rûzgâr, zülâl/tatlı su, ciğer, somut kelimeleriyle birlikte kullanmış, söz konusu somut unsurlar aracılığıyla gam kelimesini birbirinden farklı çağrışımlara malzeme yapmıştır.

Fehîm'in gam kelimesiyle ilgi kurduğu somut unsurlar ise, bâğ, bâzâr, berât, tıfl, zulmet, duzah, savt/ses, mey, tîr/ok, bezm, iklim/ülke, cân, dūd/duman ve âteştir.

Yukarıda dört şairin gam kelimesiyle ilişkilendirdikleri somut unsurlar bir araya getirildiğinde gerçekten zengin bir kullanımla karşı karşıya kalınacaktır. Şairlerin ortak kullanımları bir kullanım kabul edilirse, elde edilecek somut unsurlar şunlar olacaktır:

Âfet, âteş, bâğ, bahr, bahar, bâr, bâzâr, berât, berk, beyâbân, bezm, cân, ciğer, cilvegâh, cünd, çeng, dâğ, deşt, derbend, devlet, diyâr, çârsû, duzah, dūd, girdâb, gülistân, hâr, harâbât, iklim, kafes, kalem, kân, kâtip, kattal, kebâde, küçe, kûh, kûhenbâhar, kûh-endâz, künc, külhen, leşker, lücce, murg, mülk, mey, meydân, nâhûn, nâr, nev-bahâr, neşât, nûş-dârû, peykân, rûze-dâr, rûzgâr, sagar, savt, şâm, şast, sâman, şeb, şerâre, tıfl, tîr, zâyika, zehr-âb, zulmet, zülâl. Toplam 67 farklı unsurun gam kelimesiyle birlikte kullanılması, gam kavramını somutlaştırması gerçekten Türk şiir dili için dikkate değer bir zenginlik işaretidir. Söz konusu 67 kelimedenden anlam açısından "gam" kelimesini tamamlayan kelimeler ise şunlardır: Âfet, âteş, bâr, beyâbân/çöl, dâğ/yara, deşt/çöl, dūd/duman, duzah/cehennem, girdâb/anaför, hâr/diken, kattal, nâr/ateş, peykân, şâm, şeb, şerâre, tîr, zehr-âb ve zulmet.

Gam kelimesini kullanma yönünde bu kelimeyi en çok kullanan iki şairde, Bâkî ve Nâilî'de bazı farklılıkların olduğunu belirtmeliyiz. Kuşkusuz aynı farklılık Ahmed Paşa ve Fehîm için de geçerlidir ancak; biz daha çok Bâkî ve Nâilî üzerinde durmaya çalışacağız. Öncelikle şairlerin kişilikleri,

içinde yetiştikleri zaman, buldukları görevler ve etkilendikleri sanat anlayışları, şairlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Sıralanan bu hususlar ışığında Bâkî'nin ve Nâilî'nin aynı kültür coğrafyasında yetişmiş olmalarına ve bu kültürün havasını teneffüs etmiş olmalarına karşın birbirlerinden farklı dünyaların insanları oldukları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle "gam" kelimesinin şairlerdeki kullanımları ve buna bağlı olarak çağrışım değerleri birbirlerinden farklı olacaktır. Bâkî, gam kelimesini belki de estetik bir amaçla şiirine malzeme yapmışken, Nâilî daha çok birebir yaşadığı hayatın şiir diline yansımaları olarak kullanmıştır diyebiliriz. Bâkî'deki gam daha yüzeysel iken (kullandığı tamlamalar bunun en güzel örnekleridir), Nâilî'deki gam, ıstırapla yoğrulmuş ruhunun derinliklerinden kopup gelmektedir. Gam, tasavvufu kesretir. Âşığın, gerçek aşka ulaşması yolunda önüne çıkan birer engeldir, perdedir. Örneğin, hastalıklı, cılız ve marazî bir bünyeye sahip oluşu, istediği makama gelemeyişi ve buna bağlı geçim derdi, tarikatta bir türlü ilerleyemeyişi, devrin sosyo-ekonomik bozulmuşluk süreci ve en nihayetinde Sebki-Hindî'nin böylesine bir temayı sıkı sıkıya kullanmış olması gibi nedenler birer gam olarak şairin şiirinde ortaya çıkacaktır. İşte böylesine bir tablo sonucunda oraya çıkan "gam" Bâkî'deki gama oranla daha derûnî ve daha yakıcı olacaktır. Şair bu durumda öylesine bir ruh durumuna gelecektir ki, kendi içinde Sebki-Hindî'nin önemli özelliklerinden biri olarak kabul ettiğimiz "tezat" sanatının en güzel örneklerini (Leb-teşne-i zülâl-ı gam 2/2, Mecnûn-ı nev-bahâr-ı gam 280/1, Mecnûn-ı nev-bahâr-ı gam 280/1, Bezm-i neşât-ı gam 264/1 ve Lezzet-i tîg-i gam 249/4) verecektir. Bu tür söyleyişleri Ahmed Paşa, Bâkî gibi sanatçılarda görmek mümkün değildir. Çünkü Nâilî yukarıdaki tamlamaları ve benzerlerini dile getirirken, bir anlamda içinde yaşadığı tezatı da dışa vurmuştur. Yani, bir tarafta tasavvufa yönelme dünya malına ve dünyevî arzulara meyl vermemeyi gerektirirken, diğer tarafta, yaptığı işten dolayı içinde bulunduğu geçim sıkıntısı ve dünyaya, masivaya bağlılık.

Yukarıdaki sözleri biraz daha açmak gerekirse eğer, Sebki-Hindî'nin önemli temalarından biri olan ıstırap, gam, keder, hasret, ye's gibi kelimeler (gerçekte şairin kullandığı bütün kelimeler şuur altının dışı vuran durumudur) aynı zamanda şairin içindeki sıkıntının boyutlarını dışa vuran birer "gösterge"dir. Bu gösterge'lerin işaret ettiği "gösterilen" ise onun ruhsal açıdan içinde bulunduğu durumdur. Sürekli bir şekilde ne kadar gam çektiğini, ye's içinde bulunduğu vs. dile getiren şair, bir bakıma kendisine karşı bir "acıma ve merhamet" duygusunun uyanmasına çalışmaktadır, denilebilir. Acı çeken insanın en belirgin özelliklerinden biri de budur. Özellikle tasavvuf yolunda kendini bir yere eklemememiş kişi, çektiği acının nereden geldiğinin idrâkinde olarak sükûnetini koruyamamış kişi, çaresizlik içinde sürekli bir şekilde her fırsatta bu tür duyguları dile getirecektir. Bu noktada Behçet Necatigil'in Bile/Yazdı adlı kitabının "Şiir Burçları" başlığı altında dile getirdiklerine bakmak gerekir. Söz konusu yazısında yazar/şair, şairlerin şiir hayatı boyunca üç burçtan, sıra ile gurbet, hasret ve hikmet burçlarından geçtiğini söyler. Gurbet burcunda taklit ederken kendini arayan şair, ikinci burçta kendi biçimini bulur ve okura aktarır. Hikmet burcunda ise, büyük şairlerin karamsarlığını, dıştaki zamanın

şairin içindeki vakti nasıl çabuk tükettiğini anlar ve bir bakıma ölüm karşısındaki çaresizliği yaşar. Böylece hikmet burcunda "şikâyetlerin, isyanın şiiri; zamanla yerini kabulün, benimsemenin, vazgeçişin şiirine bırakır" (Necatigil'den akt. Yener, 1998: 41). Bu sözlerden yola çıkarak Nâilî ve Fehîm gibi şairlerin bu burçları teker teker geçtikleri, ancak yine de hikmet burcunun gereklerini tam olarak yerine getiremedikleri söylenebilir. Çünkü şairler mevcut durumlarını kabulden ziyade, her fırsatta hayattan şikâyet etmiş, ne denli bir ıstırapın pençesinde kıvrandıklarını dile getirmişlerdir. Bu durum her ne kadar Divan şairinin genel tavrı gibi kabul edilse de Sebki-Hindî şairleri bu konuyu daha uç noktalara taşımışlardır.

SONUÇ

Buraya kadar söylenenlerden yola çıkılarak aşağıdaki sonuçlar ortaya konulabilir:

Türk şiir dili, özellikle Divan şiiri, tarihi süreç içinde somuttan soyuta doğru bir yol izlemiştir, veyahut incelmıştır. Hoca Dehhânî ile başlayan Divan şiiri geleneğinin ilk örneklerindeki somut anlatımın, aradan geçen yüzyıllar sonucunda soyut bir nitelik kazanmış olması, Türk şiir dilinin çok ciddi boyutta işlendiğini ve incelendiğini göstermektedir.

Alışılmamış bağdaştırmalar veya soyutlamalar şiir dilinin zenginliklerinden biridir. Bu tür kullanımlar anlamsızlık boyutuna aşırı kapalılığa neden oldukları için eleştiriye uğramış olsalar bile, özünde sanatçı muhayyilesinin/imgeleminin dışı vurumu olduğu için normal karşılanmalıdır.

Ahmed Paşa'nın kullandığı 30 soyut kavramın geçen zaman içinde 16. ve 17. yüzyıl şairleri tarafından benimsenip kullanıldığı görülmektedir. Belki de Ahmed Paşa'nın kullandığı bu 30 kavramdan çok az bir kısmını 14. yüzyıl şairleri kullanmıştı. Bu nedenle alışılmamış bağdaştırmalar aşırı anlamsızlık boyutuna ulaşmadığı sürece, ileride, deyimleşme veya alışılmış bağdaştırma niteliğine kavuşma imkânına sahip olabilecektir, şeklinde bir yargıya varılabilir.

Şiir dilindeki incelleme/somutlama beraberinde Sebki-Hindî'nin önemli üslup özelliklerinden biri olan "az sözle çok şeyin anlatılması" ilkesini getirmiştir ki, Nâilî ve Fehîm gibi şairlerin şiirlerindeki tamlamalar, özellikle zincirleme tamlamalar, bu özelliğin birer somut örneğidir, diyebiliriz.

Sebki-Hindî şairlerinin "klâsik çizgi"yi temsil eden şairlerden farklı olarak aşırı bir biçimde içe kapanmaları, ruhsal bunalımlarının eseri olabilecek manevi hallerini maddî unsurlarla ortaya koymaları bir nev'i bireyselliğin geldiği noktayı göstermektedir. Bu bireyselleşmenin içinde şairlerin içinde yaşadıkları dönemin olumsuz şartları ve Sebki-Hindî'nin bizatihi kendisinin payı olduğu ileri sürülebilir.

Şair için içinde, ruhunun derinliklerinde var olan soyut/manevi halleri ifade eden kavramlar, yine şair muhayyilesinin, içinde bulunduğu ruhî durumun ve etkisinde kaldığı sanat anlayışının etkileriyle şekillenir, maddî bir unsur elbisesi içinde “gözler önüne” konur. Sonuçta sözde ve anlamda çok belirgin bir farklılaşmanın ortaya çıkmasına vesile olur, denilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan (1995) Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Engin Yay. Ankara.
- Aksan, Doğan (1998) Anlambilim, Anlambilim konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Engin yay. Ankara
- Aksan, Doğan (1974) “Dilbilim Açısından Şiir” Türk Dili Dergisi, Ankara, s.558-573
- Ali Milani (1961) Şevket-i Buharî ve Onun Üslubunun Türk Edebiyatına Tesiri, (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Bölümü, Tez no:3026, İstanbul.
- Alkan, Erdoğan (1995); Şiir Sanatı, Dünyada ve Türkiye’de Şiir Akımları, Şiirin Temel Sorunları Yön Yayıncılık, İstanbul.
- Berk, İlhan http://www.siiir.gen.tr/siir/ilhan_berk/tesekkur.htm
- Demirel, Şener (1999) 17. yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi) Hayatı, Sanatı, Divanı’nın Tenkitli Metni ve Tahlili, (Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Elazığ
- Enginün, İnci-Zeynep Kerman (1987) Ahmed Haşim. Bütün Şiirleri. İstanbul.
- Genç, Nurullah <http://www.siraze.net/antoloji/nurullahgenc/ozlem.htm>
- İpekten, Halûk (1991) Nâilî Divanı, Akçağ Yay. Ankara.
- Kutluk, İbrahim (1964); “Nâilî-i kadîm’in Sanat ve Kişiliği” T.D.A.Y. Belleten, s.269-305
- Küçük, Sabahattin (1994) Bâkî Divanı Tenkitli Metin, Ankara.
- Necatigil, Behçet (1997); Bile/Yazdı’dan akt. Ali Galip Yener, (1998); “Hayatın Dar Geometrisi” Virgül, Sayı Aralık 12, s.39-41
- Okumuş, Ömer (1989); “Hind Üslûbu (Sebk-i Hindî), Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi, s.107-117
- Süreyya, Cemal http://www.siiirdefteri.com/?sayfa=siiir&siir_id=1342
- Tarlan, Ali Nihat (1992) Ahmed Paşa Divanı, Akçağ yay. Ankara.
- Toker, Halil (1996); “Sebk-i Hindî (Hint Üslûbu), İlmî Araştırmalar, İlim Yayma Cemiyeti, İstanbul, s.141-150
- Uğur, Nizamettin (2003); Anlambilim sözcüğün Anlam Açılımı, Doruk Yay. Ankara.
- Uludağ, Süleyman (1991); Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yay. İstanbul.
- Üzgör, Tahir (1991); Fehim-i kadim, Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi, Ankara.

EK: Ahmed Paşa, Bâkî, Nâilî ve Fehîm'in Gazellerindeki İkili ve Zincirleme Tamlamalar

AHMED PAŞA

İkili Tamlamalar

Arûs-ı hüsn 203/4
Âsumân-ı cân 88/4
Âteş-i âh 230/4
Âteş-i aşk 21/2
Âteş-i dil 188/2
Âteş-i dil 235/6
Âteş-i hicrân 219/4
Âyet-i hüsn 233/2
Ayet-i lutf 142/1
Âyîne-i hüsn 8/7
Bâd-ı âh 292/3
Bâd-ı âh 292/6
Bâd-ı âh 333/1
Bâd-ı firâk 205/3
Bâğ-ı hüsn 294/1
Bâğ-ı hüsn 312/1
Bâğ-ı hüsn 42/3
Bahâr-ı hüsn 112/7
Bahâr-ı hüsn 324/8
Bahâr-ı hüsn 331/4
Bahr-ı aşk 148/2
Bahr-ı hüsn 218/6
Bâr-ı gam 347/4
Bâzâr-ı aşk 269/3
Bâzâr-ı derd 223/1
Bâzâr-ı hüsn 93/4
Bend-i belâ 105/1
Berât-ı hüsn 165/1
Berg-i heves 347/1
Bisât-ı hüsn 193/3
Burc-ı melâhat 160/3
Büt-hâne-i hüsn 349/1
Câdû-yı fettân 42/5
Çerâğ-ı hüsn 128/6
Çeşme-i cân 137/3
Çeşme-i cân 281/1
Çevgân-ı fitne 156/1
Dâğ-ı gam 204/2
Dâğ-ı gam 276/1
Dâğ-ı hicrân 251/12
Dâmân-ı lutf 347/9
Dâmen-i hüsn 21/8
Dâm-ı belâ 105/1
Dâm-ı belâ 110/1
Defter-i aşk 56/9
Defter-i hüsn 65/1
Dehlâl-ı cân 269/3
Dest-i cevri 148/2

Dest-i dil 347/8
Dest-i endîşe 345/5
Dest-i hasret 187/1
Dür-i visâl 114/3
Düzd-i dil 285/2
Düzd-i dil 49/2
Düzd-i dil 5/9
Eşk-i hasret 147/3
Fülk-i dil 145/1
Gam-ı aşk 21/3
Genc-i aşk 350/8
Genc-i hüsn 170/3
Gisû-yı miskîn 343/1
Gülîstân-ı letâfet 347/2
Gülşen-i aşk 66/5
Gül-zâr-ı hüsn 350/6
Hân-ı firâk 147/5
Hâr-ı belâ 71/5
Hâr-ı cefâ 156/6
Hirmen-i hüsn 293/7
Hil'at-ı hüsn 5/1
Hummâ-yı firâk 167/3
İklîm-i hüsn 246/1
Kabâ-yı hüsn 201/3
Kabâ-yı hüsn 316/4
Kabâ-yı nâz 343/2
Kafes-i aşk 140/8
Kâfile-i aşk 235/2
Kebk-i nâz 153/3
Kebûter-i dil 150/4
Kebûter-i dil 175/4
Kitâb-ı nâz 109/3
Kûh-ı hasret 271/3
Lokma-i vasl 147/5
Mescid-i hüsn 171/1
Mısır-ı hüsn 240/4
Mısır-ı hüsn 84/1
Mîve-i cân 42/3
Murg-i cân 148/1
Murg-i dil 98/4
Murg-ı miskîn 277/5
Mushaf-ı hüsn 84/8
Mülk-i dil 211/2
Mürîd-i cân 286/3
Na'l-i miskîn 315/4
Nâr-ı gam 60/7
Nâr-ı hasret 164/4
Nev-arûs-ı hüsn 161/3

Nev-arûs-ı hüsn 271/4
Nev-arûs-ı hüsn 32/2
Nev-arûs-ı hüsn 351/2
Nev-bahâr-ı hüsn 53/2
Nüşa-i hüsn 81/4
Perde-i ismet 105/2
Rây-ı fitne 113/3
Sâkî-i aşk 87/6
Sâye-i ikbâl 49/1
Sayyâd-ı dil 183/6
Semend-i sabr 245/4
Seng-i cefâ 118/9
Seng-i cefâ 146/2
Ser-i nâz 109/2
Ser-nâme-i mahabbet 199/1
Serv-i nâz 14/2
Serv-i nâz 140/1
Serv-i nâz 161/3
Serv-i nâz 295/1
Sipâh-ı akl 340/5
Sipâh-ı cân 204/3
Şarâb-ı nâz 109/1
Şarâb-ı nâz 331/1
Şeker-i vasl 335/6
Şem'-i mahabbet 261/7
Şem'-i murâd 83/7
Tennûr-ı gam 300/2
Tiğ-i cevri 214/4
Tiğ-i hicri 273/9
Tiğ-i hicrân 89/5
Tiğ-i cefâ 243/2
Tîr-ı âh 151/6
Tîr-ı aşk 349/5
Tîr-ı kazâ 176/4
Tîr-ı kazâ 236/1
Tîr-ı kazâ 66/4
Tufân-ı belâ 235/2
Tütî-i dil 275/3
Vâdi-i hecr 242/7
Ya'kûb-ı dil 88/4
Zehr-i gam 16/4
Zehr-i kahr 155/4
Zemherîr-i gam 91/6
Zincir-i gam 11/10
Gonca-i nâzik-dil 270/2
Nahl-i fitne-bâr 31/3
Rakîb-i seng-dil 20/5

Şiše-i nâzik-mizâc 24/2
Zincirleme isim ve sıfat Tam.
Bâğ-bân-ı gülîstân-ı hüsn 62/4
Dîvâr-ı hâne-i dil 195/3
Esîr-i bend-i hicrân 251/6
Mahmûr-ı hâb-ı nâz 109/1
Meh-i sipîhr-i melâhat 142/4
Mîhr-i gerdûn-ı melâhat 81/1
Nemek-i hân-ı melâhat 322/6
Serv-i bâlâ-yı belâ-engiz 119/1
Şeh-i vilâyet-i lutf 142/4
Şîrâr-ı nâr-ı hecr 127/2

BÂKÎ**İkili Tamlamalar**

Âb-ı mağfîret 348/6
Âb-ı vasl 156/5
Âb-ı vasl 48/2
Âb-ı visâl 244/5
Âfitâb-ı hüsn 461/2
Afitâb-ı hüsn 92/2
Ahter-i baht 4001/4
Ahter-i ferhunde 32/2
Arsa-i aşk 482/2
Arsa-i ikbâl 417/8
Âteş-i âh 281/3
Âteş-i âh 382/3
Âteş-i âh 512/1
Âteş-i aşk 397/6
Âteş-i firâk 87/2
Âteş-i hecr 156/5
Bâde-i vefâ 332/6
Bâd-ı âh 468/4
Bâğ-ı belâ 308/6
Bâğ-ı belâ 359/7
Bâğ-ı belâ 539/3
Bâğ-ı cemâl 5/5
Bâğ-ı gam 161/4
Bâğ-ı hurrem 485/5
Bâğ-ı hüsn 390/1
Bâğ-ı mahabbet 16/2
Bâğ-ı nusret 155/5
Bâğ-ı safâ 270/2
Bâğ-ı ümîd 290/2
Bahr-ı belâ 191/4
Bahr-ı gam 282/2
Bahr-ı hakikat 239/2
Bahr-ı aşk 172/4
Bahr-ı aşk 441/3
Bahr-ı belâ 134/1
Bâr-ı belâ 75/3
Bend-i belâ 207/2

Büy-ı vefâ 389/2
Bülbül-i şûride 121/1
Bülbül-i şûride 149/2
Câm-ı derd 93/2
Câm-ı fenâ 155/4
Câm-ı fenâ 184/2
Câm-ı gurûr 88/2
Cüy-ı fenâ 134/1
Cüy-ı hüsn 107/5
Cünd-i gam 197/6
Çemen-i cân 278/6
Çeng-i aşk 396/4
Çeng-i gam 81/3
Çeng-i gam 82/1
Çerâğ-ı hüsn 265/1
Çerâğ-ı aşk 219/1
Çerâğ-ı hüsn 52/2
Çerâğ-ı hüsn 64/5
Çeşm-i ümîd 416/2
Çevgân-ı himmet 280/3
Dâğ-ı aşk 194/3
Dâğ-ı gam 219/1
Dâğ-ı gam 68/1
Dâğ-ı hicrân 466/6
Dâğ-ı mahabbet 166/2
Debîr-i hikmet 447/1
Der-bend-i gam 102/2
Deryâ-yı iştiyâk 90/3
Dest-i kazâ 510/7
Dest-i mihnet 11/4
Dest-i mihnet 24/2
Deşt-i gam 414/4
Deşt-i gam 548/1
Dûd-ı âh 19/2
Dûd-ı âh 206/3
Dûd-ı âh 232/1
Dûd-ı dil 161/4
Dûzah-ı cevri 191/5
Dür-ı fazl 346/8
Efser-i ikbâl 511/4
Esb-i nâz 294/1
Esîr-i elem 244/1
Eşk-i mahabbet 510/4
Evc-i belâgat 80/5
Evrâk-ı nâz 302/4
Fermân-ı aşk 192/1
Fülk-i dil 441/3
Fülk-i dil 448/4
Genc-i mahabbet 541/3
Genc-i visâl 133/2
Gerd-i kudûret 13/4
Gerd-i riyâ 442/2
Girdâb-ı belâ 510/6
Gird-âb-ı gam 90/4
Gonca-i dil 245/4
Gubâr-ı gussa 130/2
Gül-sitân-ı safâ
Gülşen-i cân 30/2
Gül-zâr-ı hüsn 147/6
Hâdeng-i âh 265/2
Hadeng-i âh 382/6
Hadeng-i belâ 477/4
Hadeng-i cevri 95/5
Hâk-i mezellet 283/3
Hâne-i dil 377/1

Hân-ı ihsân 64/7
Hân-ı melâhat 448/3
Hân-ı vasl 330/6
Hân-ı visâl 475/2
Hâr-ı gam 280/1
Hâr-ı gam 85/1
Hâr-ı hecr 178/2
Hâtem-i dil 157/4
Hâtem-i fazl 220/5
Hırka-i tecrîd 371/2
Hürmen-i hüsn 187/4
İksir-i aşk 386/4
Kafes-i gam 26/5
Kafes-i gam 422/6
Kân-ı mîhr 19/3
Kasr-ı cefâ 44/4
Kasr-ı tarab 238/3
Kâtib-i gam 183/4
Kavs-i kazâ 298/1
Kef-i ihsân 2/5
Kemân-ı hüner 79/5
Kevkeb-i baht 518/4
Kilk-i âh 540/2
Küh-ı belâ 321/2
Kûy-ı belâ 281/4
Kûy-ı belâ 84/3
Kühl-i istiğnâ 408/2
Küh-sâr-ı gam 109/2
Künc-i belâ 193/2
Künc-i gam 152/5
Künc-i gam 503/2
Künc-i zulmet 515/3
Leşger-i fitne 150/1
Leşger-i gam 23/3
Libâs-ı nâz 301/1
Lücce-i gam 152/6
Lücce-i gam 366/3
Mahrûsa-i mahabbet 141/2
Metâ'-ı vasl 325/5
Meydân-ı gam 413/3
Micmer-i adl 117/5
Mir'at-ı hüsn 218/4
Mîve-i ma'rîfet 332/4
Mîve-i vasl 107/4
Mîve-i vasl 332/2
Mîve-i visâl 290/2
Mugaylân-ı belâ 316/5
Murg-ı akıl 283/4
Murg-ı dil 107/2
Murg-ı dil 492/3
Mûr-ı gussa 372/1
Mülk-i gam 148/5
Murg-ı dil 412/3
Murg-ı dil 67/1
Murg-ı cân 499/3
Murg-ı dil 4803
Nakd-i visâl 154/3
Nâr-ı âh 258/4
Nâr-ı aşk 464/2
Nâr-ı firâk 422/5
Nâr-ı hecr 176/1
Nâr-ı mihnet 236/2
Neberd-i aşk 119/3
Nihâl-i cefâ 112/4
Nihâl-i ma'rîfet 152/7

Peykân-ı belâ 356/2
Pîrâhen-i nâmûs 273/2
Pîster-i 464/3
Pîster-i hicrân 297/7
Reg-i cân 196/4
Rîşte-i cân 302/4
Rîşte-i cân 524/3
Rîşte-i cân 82/5
Riyâz-ı baht 337/11
Riyâz-ı hüsn 45/1
Safha-i hüsn 482/2
Sagar-ı gam 264/2
Sâki-i hicrân 359
Sakka-yı hicrân 219/4
Sarây-ı şevk 208/5
Sarsar-ı âh 111/4
Sarsar-ı âh 36/2
Sarsar-ı âh 90/4
Sâye-i baht 72/5
Sebze-zâr-ı hüner 349/1
Şehâb-ı lutf 13/2
Semend-i nâz 446/4
Semend-i nâz 52/4
Seng-i cefâ 491/5
Seng-i cevri 172/3
Seyfi belâ 79/5
Sinân-ı gamze 134/7
Sipâh-ı gam 169/4
Subh-ı visâl 420/2
Subh-ı visâl 96/1
Şâh-bâz-ı aşk 178/3
Şâh-bâz-ı himmet 388/5
Şâm-ı firâk 96/1
Şâm-ı gam 515/3
Şâm-ı gam 95/2
Şâm-ı zulmet 547/1
Şast-ı gam 220/2
Şeb-i fûrkat 520/4
Şeh-bâz-ı dil 510/7
Şem'-i aşk 293/4
Şem'-i hüsn 225/1
Şemşir-i firâk 298/5
Şemşir-i firâk 466/8
Şemşir-i hecr 290/4
Şemşir-i hecr 334/2
Şemşir-i hicrân 411/1
Şemşir-i istiğnâ 272/5
Şerer-i âh 68/3
Şîr-i aşk 235/2
Şîr-i aşk 236/1
Şu'le-i âh 237/1
Şu'le-i âh 321/1
Şu'le-i âh 346/6
Şu'le-i âh 36/3
Şu'le-i âh 461/4
Şu'le-i âh 515/3
Tâk-ı cefâ 84/3
Tâk-ı melâhat 448/5
Tezerv-i akl 527/4
Tıfl-ı belâ-engîz 145/2
Tiğ-i cevri 38/6
Tiğ-i cefâ 409/5
Tiğ-i fazl 79/5
Tiğ-i hecr 37/3
Tîr-i belâ 298/1

Tîr-i gam 526/5
Tîr-i kazâ 477/4
Tîr-i murâd 230/4
Tîşe-i azâr 199/5
Tîşe-i cevri 502/4
Töp-ı âh 225/4
Vâdi-i derd 529/3
Vâdi-i hicrân 217/3
Zehr-i belâ 544/1
Zevrâk-ı dil 436/1
Zulmet-i hicrân 420/2
Zülâl-ı vasl 69/5
Zincirleme İsim ve Sifat Tam.
Âb-ı zülâl-ı vasl 69/3
Âteş-i sûz-ı firâk 22/5
Bâğ-ı nihâl-i emel 331/3
Bâr-ı belâ-yı aşk 100/5
Bâr-ı girân-ı gussa 153/6
Câm-ı mey-i işret 338/4
Câm-ı şarâb-ı vuslat 369/4
Cûy-bâr-ı vâdi-i gam 49/1
Çerâğ-ı mâh-ı hüsn 223/5
Çerâğ-ı bezm-i vasl 505/1
Dârû-yı kattâl-ı gam 205/3
Dûd-ı kebûd-ı âh 378/3
Duhân-ı âteş-i âh 336/3
Ebr-i bahâr-ı hüsn 111/2
Ebr-i bahâr-ı işve 295/1
Fürûğ-ı dâğ-ı aşk 116/2
Garik-i bahr-ı gam 531/5
Gedâ-yı küy-i harâbat 403/4
Gedâ-yı mey-gede-i aşk 386/7
Gül-berg-i bâğ-ı ömr 141/5
Gül-i gül-zâr-ı ma'nâ 312/5
Gül-şen-i bâğ-ı mahabbet 183/3
Hâce-i bâzâr-ı firâk 244/4
Hançer-i âzâr-ı firâk 244/2
Hançer-i hâr-ı melâmet 286/7
Hirâş-ı hâr-ı gam 202/4
Husrev-i mülk-i gam 54/1
Hümâ-yı evc-i istiğnâ 459/2
Hümâ-yı evc-i sa'âdet 99/7
Ka'be-i küy-i rızâ
Ka'r-ı yem-i gam 195/3
Livâ-yı mîr-i aşk 235/5
Livâ-yı saltanat-ı hüsn 154/2
Mest-i şarâb-ı aşk 115/1
Meş'ale-i nâr-ı firâk 244/3
Mihmân-ı hân-ı vasl 80/2
Mir'at-ı hüsn-i yâr 129/4
Miyân-ı bahr-ı istiğnâ 468/3
Nihâl-i bâğ-ı hüsn 425/4
Pâdişâh-ı mülk-i ma'nâ 65/6

Peleng-i küh-ı gam 132/5
Pertev-i mihr-i melâhat 408/3
Râh-ı Ka'be-i vasl 411/3
Râh-rev-i Ka'be-i vasl 201/4
Reh-güzer-i seyl-i fenâ 545/4
Safâ-yı Ka'be-i vuslat 477/5
Sahn-ı harîm-i vasl 289/2
Sahn-ı sahrâ-yı belâ 190/4
Sayd-ı kemend-i âh 295/5
Ser-i peykân-ı gam 137/3
Şâh-bâz-ı nazar-ı himmet 151/4
Şarâb-ı bezm-i gam 523/1
Şeh-bâz-ı dest-i fikret 504/5
Şehd-i şîrin-i mahabbet 60/5
Şem'-i şeb-i vuslat 338/4
Şemşir-i cevri yâr 101/2
Şemşir-i dest-i kahr 153/5
Şîrâr-ı nâr-ı âh 128/4
Şîrâr-ı nâr-ı gam 265/3
Şu'â-ı tiğ-i kahr 279/3
Şu'le-i dâğ-ı aşk 507/4
Şu'le-i şem'-i cemâl 104/4
Şu'le-i şem'-i cemâl 18/1
Şu'le-i şemşir-i aşk 236/8
Tarîk-i Ka'be-i vasl 316/5
Velvele-i küs-i şöret 280/2
Verd-i bâğ-ı behcet 305/5
Zahm-ı hadeng-i âh 77/6
Zînet-i gül-şen-i ikbâl 466/9
Bâb-ı genc-i iksir-i fenâ 3/4
Bâlâ-yı ser-nişîmen-i şeh-bâz-ı aşk 80/4
Câm-ı gam-i bezm-i fûrkat 400/5
Dûd-ı kebûd-ı nâr-ı âh 50/2
Duhân-ı meş'al-e-i bezm-i hüsn 99/3
Etvâr-ı çeng-i bezm-i safâ 193/2
Hayl-i şîrâr-ı nâr-ı dil 404/4
Hükm-i revân-ı tîr-i aşk 235/1
Ka'r-ı yem-i gussa-i hicrân 46/4
Mübtelâ-yı künc-i gam-ı fûrkat 451/4
Nesîm-i lutf-ı sultân-ı kerem 147/6
Peleng-i kule-i küh-sâr-ı aşk 288/5
Sahrâ-yı dil-i ehl-i vefâ 298/1
Sâkin-i zulmet-sarây-ı mihnet 95/2

Şâh-ı nihâl-i çemen-i mihnet 332/4
Şîrâr-ı nâr-ı hirmen-sûz-ı

gam 335/4

NÂİLÎ

İkili Tamlamalar

Âb-ı recâ 256/4
 Âfet-i gam 123/1
 Âfitâb-ı behcet 9/2
 Âfitâb-ı nâz 333/4
 Ahter-i kinedâr 351/1
 Âlem-i hayret-neverd 66/4
 Arak-rîz-i şerm 230/4
 Âteş-i gam 210/3
 Âteş-i hasret 60/1
 Âteş-i nâz 285/1
 Âyine-i ikbâl 262/2
 Âyine-i râz 185/1
 Bâde-püserân-ı gam 60/2
 Bâd-ı âh 247/4
 Bâd-ı âh 260/1
 Bâd-ı âh 59/3
 Bâd-ı fenâ 365/7
 Bâg-ı edeb 263/1
 Bâg-ı mahabbet 94/1
 Bağdâd-ı dil 259/2
 Bahr-ı fitne 342/5
 Bahr-ı gam 201/2
 Bâr-ı gam 324/1
 Benefşe-zâr-ı ümid 30/4
 Berât-ı işret 30/1
 Berk-ı âh 41/3
 Berk-i belâ 279/4
 Berk-i hüsn 327/1
 Beytü's-sanem-i fitne 286/2
 Bezm-i belâ 380/2
 Birehmen-i dil 254/4
 Bister-i hecr 281/1
 Bükêlâmûn-naqs-ı cefâ
 279/1
 Büy-ı kâm 34/2
 Büt-i nâz 66/7
 Câm-ı gurûr 119/2
 Câm-ı istiğnâ 33/1
 Câm-ı mahabbet 298/4
 Câm-ı mahabbet 60/2
 Cây-ı nişest 24/3
 Cellâd-ı nigâh 35/4
 Cerâhat-ı hicrân 268/4
 Cevher-i cân 311/4
 Ceys-i fitne 109/3
 Ceys-i niyâz 46/2
 Ciger-şikâf-ı kazâ 302/3
 Cîlvegâh-ı gam 326/1
 Cünbiş-i âh 24/2

Çarh-ı fenâ 165/4
 Çârsû-yı gam 316/4
 Çerâg-ı hüsn 344/1
 Çeşme-i hurrem 66/2
 Çeşm-i iltifât 106/5
 Çeşm-i ümid 34/1
 Çevgân-ı belâ 233/2
 Çevgân-ı fitne 11/7
 Dâg-ı aşk 347/1
 Dâg-ı derd 2/1
 Dâg-ı hasret 1/1
 Dâg-ı belâ 268/4
 Dâg-ı mihnet 277/3
 Dâmân-ı istiğnâ 387/5
 Dâmân-ı riyâ 323/5
 Dâmân-ı tahammül 6/4
 Dâmen-/i heves 65/8
 Dâmen-bûs-ı vasl 330/5
 Dâmen-i ismet 288/2
 Dâmen-i nâz 24/2
 Dâmen-i temennâ 292/8
 Dâm-ı belâ 27/3
 Deryâ-yı ıztırâb 13/2
 Dest-i âzâr 346/2
 Dest-i istiğnâ 169/4
 Dest-i kazâ 291/3
 Dest-i lutf 256/6
 Dest-peymâ-yı gam 7/1
 Deyr-i cân 388/1
 Duhân-ı âh 30/4
 Dûzah-ı hecr 24/2
 Dükkân-ı i'tibâr 359/5
 Emvâc-hîz-i hayret 145/1
 Evc-i istiğnâ 219/5
 Fülk-i dil 138/3
 Fülk-i dil 307/4
 Fûrûz-ı baht 243/2
 Gark-âb-ı güneh 362/5
 Gavvâs-ı Fikret 83/5
 Girdâb-ı belâ 58/1
 Girye-kârâr-ı heves 101/4
 Gonca-i tebessüm 339/4
 Gonca-yı feyz 244/1
 Gonce-i emel 74/5
 Gonce-zâr-ı emel 2/5
 Gubâr-ı gam 110/3
 Gubâr-ı hatır 242/4
 Gubâr-ı kudûret 267/3
 Gubâr-ı nâ-kâmî 373/2
 Gulâm-ı himmet 189/7
 Gûy-ı dil 323/2
 Gulâb-ı feyz 319/5
 Gül-gonca-i cemâl 263/4
 Gül-i ârzû 74/5
 Gülistân-ı gam 199/4
 Gül-rîz-i neşât 383/2
 Gülsitân-ı derd 41/1
 Gülsitân-ı fenâ 278/3
 Gülşen-i baht 331/4
 Gülşen-i hüsn 27/2
 Gülzâr-ı mahabbet 6/1
 Hâb-ı tegâful 355/1
 Hadeng-endâz-ı hüsn 284/1
 Hadeng-i nigâh 213/3
 Hadîka-perver-i cân 225/5

Hâkdân-ı fenâ 242/2
 Hâkdân-ı heves 292/7
 Haml-i minnet 100/3
 Hânümân-ı hüsn 330/2
 Hânümân-ı sabr 193/2
 Harâbât-ı gam 341/4
 Hâr-ı gam 383/2
 Hâr-ı gam 54/1
 Hât-ı perîşân 346/5
 Hırka-i peşimen 326/2
 Hırmen-i derd 41/3
 Hil'at-ı külâb 100/3
 Hîre-dimâg-ı ülfet 253/2
 Hîre-pây-ı şevk 65/8
 Humâr-ı ye's 46/5
 Hûn-ı derd 41/4
 Hümâ-pesend-i ikbâl 388/6
 Hümâ-yı dil 240/4
 Jengâr-ı gussa 326/1
 Jeng-i fütür 242/4
 Ka'be-i cân 287/2
 Ka'be-i cân 324/2
 Kâkül-i fettân 256/1
 Kalem-rev-i gam 145/6
 Kân-ı gam 199/3
 Kârgâh-ı hikmet 341/5
 Kebâde-i gam 99/4
 Kenâr-ı hayret 292/3
 Kevkeb-i idrâk 282/6
 Kible-i cân 372/3
 Kimyâkâr-ı emel 167/3
 Kisve-i cân 143/6
 Kişver-i aşk 198/3
 Kûçe-i gam 96/2
 Kûh-endâz-ı gam 378/3
 Kûh-ı belâ 180/6
 Kûh-ı gam 176/1
 Kûh-ı mihnet 1/2
 Külbe-i mahabbet 19/4
 Külhen-i gam 14/2
 Küttüphâne-i fazl 256/7
 Leb-i idrâk 282/1
 Levh-i ârzû 150/3
 Ma'reke-sâz-ı fitne 327/5
 Mâh-ı hüsn 62/4
 Mahşer-i âşüb 31/4
 Mahşer-i himmet 310/5
 Meclis-i nâz 329/3
 Mekteb-i idrâk 282/2
 Memleket-i fitne 197/4
 Merkeb-i idrâk 282/7
 Mest-i gaffet 338/4
 Mest-i tegâful 381/5
 Mey-güsârân-ı mahabbet
 282/8
 Mey-i neşât 32/2
 Mezheb-i idrâk 282/1
 Mihr-i hüsn 219/5
 Murg-i cân 179/3
 Murg-ı dil 27/3
 Murg-ı gam 163/3
 Murg-ı haris 167/4
 Mushaf-ı hayret-edebistân
 220/2
 Mülk-i cân 62/3

Mülk-i dil 325/2
 Mülk-i kazâ 280/3
 Mülk-i nâz 361/4
 Nahl-i nâz 234/5
 Nâhûn-ı gam 285/5
 Nakd-i murâd 359/6
 Nakş-ı ârzü 353/3
 Nâmiye-i derd 25/4
 Nâvek-i âh 249/6
 Nâvek-i âh 288/1
 Nâvek-i nigâh 260/5
 Nergis-i fettân 260/1
 Nigâh-ı hasret 91/5
 Nigâh-ı lutf 56/2
 Nihâl-i âh 369/4
 Nikâb-ı nâz 111/4
 Nişter-i tegâful 103/4
 Nüş-dârü-yı gam 102/2
 Nûsha-i hüsn 328/2
 Pâytaht-ı işve 361/3
 Pençe-i hayret 235/1
 Perde-i âh 194/1
 Râyet-i leşger-i fitne 109/1
 Reh-neverd-i himmet 65/8
 Renc-i istiğnâ 251/7
 Ribât-ı hayret 360/3
 Rişte-i cân 96/1
 Riyâz-ı baht 141/1
 Ruh-i ikbâl 227/2
 Rûzedârân-ı gam 331/2
 Sagâr-ı fitne 205/4
 Sahbâ-yı ârzü 46/5
 Sahbâ-yı vahdet 146/6
 Sâki-i fitne 204/3
 Sâman-ı gam 199/5
 Sarsar-ı âh 199/2
 Sehâb-ı keder 30/3
 Seng-i melâmet 267/7
 Ser-rişte-i emel 375/2
 Seyl-âb-ı gam 330/3
 Sîne-güdâz-ı fitne 327/1
 Sîne-rişân-ı tegâful 275/3
 Sipeh-ı fitne 383/3
 Sûdâ-ger-i nâz 120/4
 Sûdeger-i aşk 332/3
 Sultân-ı istiğnâ-sipeh 362/2
 Surhî-i şerm 244/11
 Sûz-ı firâk 32/4
 Sürmedân-ı cân 254
 Şarâb-ı nâz 333/1
 Şarâb-ı ülfet 298/4
 Şarâb-ı vahdet 219/9
 Şeb-i gam 295/1
 Şeb-i hicrân 145/4
 Şebnem-i neşât 188/1
 Şebnem-i ümmid 371/2
 Şehbâz-ı eccl 286/2
 Şeh-i nâz 194/2
 Şehr-i visâl 96/1
 Şem'-i âh 19/4
 Şem'-i ikbâl 354/3
 Şemşir-i hasret 71/2
 Şemşir-i nâz 296/6
 Şemşir-i nâz 325/3
 Şerâb-ı tegâful 216/2
 Şerâre-bâr-ı gam 140/3
 Şerer-i âh 96/3
 Şîre-i cân 18/2
 Şu'bede-bâz-ı fitne 327/1

Şu'le-i âh 288/2
 Şu'le-i âh 288/5
 Şu'le-i cevvalê-i âh 101/2
 Şu'le-i hüsn 119/1
 Şu'le-i hüsn 334/6
 Şu'le-i istirâb 139/6
 Şugl-ı fenâ 282/2
 Şukka-turâz-ı fitne 327/2
 Şûr-ı fitne 62/3
 Tâk-ı nisyân99/4
 Tarik-i fenâ 301/2
 Teb-lerze-i hasret 112/5
 Terâne-senc-i visâl 353/3
 Tıfl-ı negâh 179/3
 Tılsım-ı nikbet
 Tig-i nigâh 329/1
 Tiğ-i hayret 12/1
 Tiğ-i nigh 275/3
 Tişe-i cevr 130/5
 Tişe-kâr-ı ârzu 1/2
 Tufân-ı baht 144/8
 Tufân-ı cezâ138/5
 Tür-ı istingâ 137/2
 Tûti-i cân 208/4
 Tünd-bâd-ı âh 347/3
 Tünd-i bâd-ı âh 53/3
 Ukde-i hayret 96/1
 Yem-i mihnet 176/1
 Zâyika-i gam 66/1
 Zehr-âb-ı gam 281/5
 Zehr-i melâl 360/2
 Zelzele-i fitne 280/3
 Zemzeme-i âh 303/5
 Zemzem-i neşât 188/5
 Zerger-i melâha65/4t
 Zincir-i sevdâ 231/5
 Zulmet-âbâd-ı gam 354/3
 Zulmet-zedâ-yı hayret 93/2
 Zükam-ı gam 34/2
 Zükam-ı ye's 32/1
 Zünnâr-ı mahabbet 106/3

Zincirleme İsim ve Sıfat Tam

Âb-ı hayât-ı gussâ 233/5
 Âb-ı rûh-ı ismet 248/2
 Âfet-i nâ-mihrbân-ı merg
 206/1
 Âfitâb-ı maşrık-ı endişe
 377/5
 Andelib-i bâg-ı gam 75/2
 Andelib-i kuhenbahar-ı gam
 140/8
 Âşinâ-yı nigh-i lutf 288/3
 Attâr-ı çârsû-yı murâd 359/5
 Âyine-i nakş-ı ferâg 75/5
 Bâde-i sâf-ı mahabbet 376/3
 Bâgbân-ı gülistân-ı baht
 144/4
 Bâg-ı bahâr-ı gam 66/2
 Berg-i gül-i nâz 288/2
 Berg-i sâz-ı vuslat 94/1
 Berk-i tiğ-i nigâh 13/2
 Bezm-i neşât-ı gam 264/1
 Büy-i dâg-ı hayret 75/2
 Bûlbül-i gülzâr-ı mihnet
 160/2
 Bût-i deyr-i melâhat 249/3

Câm-ı şereng-i nigâh213/4
 Cerâhat-ı şemşir-i nâz 318/4
 Cüy-ı sirişk-i cefâ 234/2
 Cür'â-i peymâne-i ümmid
 331/1
 Çâk çâk-i tiğ-i gam 187/4
 Çevgân-ı dest-i fitne 106/3
 Çevgân-ı dest-i himmet
 219/1
 Çevgân-ı dest-i himmet
 314/4
 Çin-i ebrû-yı itâb 197/5
 Dâg-ı istiğnâ-yı bi-
 hengâm219/2
 Dâg-ı dil-i ümmid 376/1
 Dâmân-ı subh-ı vuslat 145/5
 Dem-i şemşir-i tegâful
 238/3
 Dest-i cellâd-ı nigâh 249/5
 Dest-i kassâb-ı eccl 143/5
 Dest-i nahvet-i a'dâ 309/5
 Dimâg-ı süz-ı hayret 243/3
 Dûd-ı şem'-i âh 254/1
 Dürd-i ayag-ı heves 171/5
 Ebr-ı âteş-bâr-ı âh 378/2
 Ebr-ı nisân-ı atâ 190/6
 Ebr-ı siyâh-ı şerm 268/2
 Ebr-ı tufân-ı hîred 253/4
 Emvâc-ı bahr-ı hüsn 224/4
 Eşrefiyân-ı âlem-i hayret
 350/3
 Fîtil-i dâg-ı firkat 75/4
 Fülk-i yem-i mahabbet
 145/2
 Fûrûg-ı gevher-i idrâk 183/7
 Fûrûg-ı şem'-i cemâl 344/9
 Garka-ı girdâb-ı şevk 82/2
 Germ-rev-i bâdiye-i hayret
 354/2
 Gevher-i cân-geh-i hicrân
 120/4
 Girdâb-ı bahr-ı firkat 318/2
 Gonca-i gülzâr-ı melâhat
 310/3
 Güşe-i ebrû-yı fitne 236/4
 Güy-ı mihr-i tal'at 251/1
 Gül-i bâg-ı heves 171/1
 Gül-i dâg-ı cünûn 233/2
 Gül-i hadika-i kâm 175/2
 Hâl-i rüy-ı fitne 236/2
 Hamîr-i mâye-i nâz 8/3
 Hamîr-i mâye-i naz u itâb
 165/1
 Hânümân-sûz-ı belâ 327/1
 Harf-i elem-i vslat 257/3
 Harîf-i neşve-i hayret 373/2
 Helâk-ı reşg-i nigâh 186/2
 Humâr-ı câm-ı firkat 281/2
 Hurûş-ı mevc-i hayret 364/1
 İrtifâ-ı neyyir-i ikbâl 337/5
 Ka'r-ı bahr-ı ma'nâ 139/7
 Kâfir-i deyr-i elest 177/1
 Kâviş-i zahm-ı nezzâre
 103/4
 Kebâb-ı âteş-i gayret 357/4
 Kehrübâ-yı âteş-i derd
 326/4
 Kilid-i der-gencine-i baht
 240/5

- Kustegi-i devlet-i gam
123/4
Kuşte-i şemşîr-i nâz 348/3
Leb-i cüy-i niyâz 234/5
Lezzet-i tîg-i gam 249/4
Lûle-i ser-çeşme-i ihsân
256/4
Lutf-i nesîm-i nâz 155-4
Mâh-ı çarh-ı behcet 318/2
Mahrûsa-ı derbend-i kazâ
195/1
Mâni' -i harf-i temennâ
282/1
Mecnûn-ı nev-bahâr-ı gam
280/1
Merhem-i zahm-ı cân 103/2
Mest-i câm-ı aşk 348/1
Mest-i câm-ı gaflet 351/5
Mest-i câm-ı kirişme 216/4
Mest-i harâb-ı nâz 333/5
Mest-i peymâne-yi feyz
244/10
Mevce-i deryâ-yı cünûn
253/4
Mevc-i yem-i belâ 53/3
Mevkûf-ı bâd-ı âh 388/2
Muntazır-ı va'de-i ihsân
346/7
Murg-ı harem-i aşk 308/5
Mürde-çerâg-ı heves 171/2
Müşâk-ı büyü-yi feyz 267/6
Nakkâş-ı kârgâh-ı kader
230/14
Nâle-i andelib-i cân 254/2
Nemek-i dâg-ı dil 272/3
Nigeh-i çeşm-i emel 12/3
Pâdişâh-ı kişver-i hüsn
284/2
Pâdişâh-ı memleket-ârâ-yı
nâz 280/2
Pâsbân-ı şehri-i hüsn 236/4
Pây-mâl-ı rûzgâr-ı dîn 250/5
Pençe-i bidâd-ı mahabbet
249/5
Peykân-ı âh-ı dil 223/5
Rîk-i beyâbân-ı gam 226/6
Sahn-ı bâg-ı dil 199/4
Sayd-ı hümâ-yı akl 296/5
Sâye-i bizârân-ı ikbâl 283/2
Say-ı murg-ı dil 238/2
Sell-i seyf-i âh 180/2
Sirîşk-i âb-ı riyâ 320/4
Sultân-ı mülk-i aşk 263/7
Şâdâbi-i berk-i nigeh 192/5
Şâhenşâh-ı diyâr-ı gam
140/1
Şâh-ı mülk-i hüsn 339/2
Şâhid-i şeng-i nigâh 213/1
Şecer-i acz-ı âh 171/2
Şeh-i iklim-i nâz 157/3
Şeh-i kişver-i nâz 327/2
Şem'-i şebistân-ı tahayyül
6/6
Şerbet-i telh-âbe-i âzâr
298/2
Şeref-i sikke-i kabûl 359/6
Şeyhü'l-harem-i ka'be-i
irfân 240/6
- Şîrâze-i mecmû'a-i irfân
256/7
Şu'le-i cevvalê-i hüsn 82/2
Şüh-ı çeşm-i niyâz 258/2
Tâ'ir-i evc-i nâz 85/4
Tâb-ı cünbiş-i âh 180/3
Taleb-i ruhsat-ı nigâh 258/2
Tâlib-i nisâb-ı fenâ 326/3
Tılısm-ı genc-i aşk 180/5
Ticâret-i güher-i imtiyâz
211/6
Tuğrâ-yı berât-ı fitne 328/1
Tündi-i berk-i âh 103/3
Vâbeste-i ümmîd-i visâl
331/3
Vakf-ı dâg-ı gam 136/1
Zehr-i kahr-ı cefâ 214/1
Zill-ı hümâ-yı devlet 219/8
Zîr-i delk-i fenâ 139/4
Bahşâyîş-i hîzâne-i lutf u
inâyet 227/4
Berk-ı pür-şerâr-ı gam
140/2
Berk-ı pür-tâb-ı cemâl 250/4
Dest-i ciger-kâvi-i tegâfûl
323/3
Dil-nişîn-i câme-kârân-ı
riyâ 319/4
Dûzah-fürûz-ı bine-i bi-kîne
326/4
Hâme-i ünvan-turâz-ı behcet
225/3
Hırz-bâzû-yı rûzgâr-ı gam
140/1
Humâr-âlûde-i hâb-ı nâz
356/3
Kâm-şerâr-ı şu'le-i hüsn
117/4
Kilk-i sahaif-nigâr-ı kudret
225/2
Kişver-i pür-şûr-ı kazâ
204/2
Kûleh-güşe-i nâz-ı fitne
327/4
Leb-teşnegân-ı dâg-ı gam
79/5
Leb-teşne-i zülâl-ı gam 2/2
Mâh-ı dil-efrûz-ı behcet
223/2
Murg-ı ders-âmûz-ı heyret
162/4
Nabz-âşînâ-yı renc-i hicrân
251/2
Nihâl-i siyeh-bâg-ı baht
74/5
Peyk-i cihân-gird-i kazâ
354/2
Rehvâr-ı girân-cünbiş-i
ma'nâ 201/5
Reşk-âver-i zincir-i hîred
253/1
Tarâvet-bahş-ı sünbülzâr-ı
âh 336/5
Teb-hâl-i leb-i endîşe 378/5
Tîg-i sâ'ikâ-reng-i nigâh
213/5
Tîg-i sitem-ber-kef-i nâz
312/1
Tir-i dil-dûz-ı kazâ 348/2
- Varak-şümâr-ı gül-i işret
261/2
Âbdâl-ı ser-be-ceyb-i ferâğ
165/2
Âlet-i dest-i ciger-gâvân-ı
gam 377/2
Ateş-figen-i hırmen-i
âşâyîş-i dil 207/4
Bâgbân-ı harem-i bâğçe-i
ismet 235/2
Beyzâ-i tuğrâ-yı menşûr-ı
nigeh 361/5
Çeşm-i zah-ı rûzgâr-ı fitne
251/4
Dâmen-i meh-i Ken'ân-ı
ismet 359/2
Erre-i sine-hurâş-ı kef-i âzâr
190/4
Firîb-ı dâne-i dâm-ı hevâ
239/4
Giriftâr-ı kemend-i bîm-i
hicrân 347/2
Gonca-i bâg-ı nesîm-i nâz
155/1
Hilâf-ı resm-i âyîn-i vefâ
304/1
Kevkeb-i mihr-i cihân-tâb-ı
cemâl 198/2
Kudûret-i eser-i sûz-ı âh
344/4
Kuşte-i şemşîr-i bî-dâd-ı
nigâh 236/5
Külhen-i germ-âbe-i şehri-
mahabbet 281/6
Lâyık-ı terbiyet-i feyz-i
nigâh 194/4
Leşker-i Tatar-ı mülk-i fitne
361/4
Mâye-i terkib-i cünûn-ı fitne
329/4
Murg-ı harîm-âşînâ-yı
ka'be-i dil 239/4
Nâvek-i âh-ı dil-i nâlân
256/2
Nâvek-i bî-eser-i dil-i âh
257/2
Niş-ı zehr-âlûd-ı peykân-ı
kazâ 284/5
Pervâne-i şem'-i harem-i râz
270/5
Peykân-ı tîr-i âh-ı sehergâh-
ı hasret 159/3
Pîşver-i kâfile-i ka'be-i 'aşk
303/4
Râbta-bend-i eser-i cünbiş-i
nâz 328/3
Sell-i seyf-i nigeh-i çeşm-i
itâb 262/2
Sükûn-ı şu'le-i dâg-ı cefâ
239/2
Şem'-i kâfur-ı şebistân-ı
melâhat 334/6
Te'sîr-i nigâh-ı germ-i
hasret 281/3
Tercemânî-i mezâyâ-yı
fûsûn-ı fitne 329/2
Tohm-ı nahl-i âh-ı sevdâ-
rîşe 377/3

Yâd-ı fütûg-ı berk-i nigâh-ı
206/4

FEHÎM

İkili Tamlamalar

Afitâb-ı ismet 69/2
Âteşgeh-i hüsn 144/9
Âteş-i aşk 1/4
Âteş-i aşk 110/3
Âyinedâr-ı ma'nî 97/1
Âyine-i hayret 181/3
Bâde-i aşk 124/1
Bâde-i aşk 14/2
Bâde-i kâm 240/5
Bâde-i nâz 52/1
Bâde-i vuslat 257/5
Bâd-ı âh 66/8
Bâd-ı nahvet 143/2
Bâg-ı gam 173/2
Bâg-ı gam 84/4
Bâg-ı hüsn 128/1
Bâg-ı tab' 89/7
Bahr-ı aşk 223/3
Bahr-ı hüsn 143/2
Bahr-ı melâhat 115/5
Bâzâr-ı belâ 122/6
Bâzâr-ı gam 163/2
Berât-ı gam 113/3
Berg-i nâz 141/3
Berk-i belâ 110/2
Berk-i hüsn 140/2
Büy-ı ârzû 249/4
Bülbül-i cân 23/1
Bülbül-i ye's 249/4
Câdü-yî hayâl 146/7
Câme-i fakr 77/4
Câm-i dil 22/2
Câm-i fenâ 218/5
Câm-i hayret 25/3
Ceyş-i kazâ 95/1
Çerâg-ı ârzû 248/1
Çerâg-ı hüsn 164/3
Dâg dâg-ı ârzû 248/1
Dâg-ı hased 254/1

Zebân-ı fezleke-i kürsî-i
kemâl 315/11

Dâg-ı cünûn 91/7
Dâg-ı dil 35/3
Dâg-ı hasret 130/3
Defter-i nâz 115/6
Der-kemend-i istiğnâ 9/1
Deryâ-yî letafet 157/2
Dest-i ecel 200/3
Devr-i aşk 69/6
Devr-i mecâzî 56/5
Divân-ı kazâ 194/2
Dûd-ı âh 61/2
Dûd-ı dil 22/4
Dûd-ı dil 32/1
Ebr-i atâ 218/2h 216/2
Ebruvân-ı âh 168/1
Evci hüsn 279/1
Gevher-i nâz 115/5
Giribân-ı hayret 77/2
Giribân-ı kazâ 12/3
Gonca-i idrâk 135/1
Gül-bister-i nâz 42/1
Gül-i hüsn 23/1
Gülşen-i âmâl 39/1
Gülşen-i râz 165/1
Gülzâr-ı 'aşk 173/1
Gülzâr-ı aşk 90/2
Gülzâr-ı aşk 99/2
Gülzâr-ı mahabbet 171/3
Hadeng-i âh 151/4
Hadeng-i cevr 7/5
Halil-i aşk 17/3
Hançer-i gamze 156/1
Hançer-i hayret 289/4
Hançer-i nâz 115/1
Hirmen-i cân 53/4
Hisâr-i adem 100/11
Huffâş-ı baht 139/3
Hurşîd-i tâlî' 159/3
Hümâ-yî hüsn 120/4
İd-i visâl 113/1
Jeng-i belâ 203/3
Jeng-i ri'yâ 228/1
Ka'be-i aşk 110/4
Kabâ-yî hayret 77/1
Kâlâ-yî hüsn 6/3
Kârâbe-i dil 186/3
Kâr-hâne-i hirmân 39/5
Kasr-ı safâ 70/1
Kebg-i cân 180/5
Kemend-i âh 96/1
Kemîn-gâh-ı firib 25/2
Kenâr-ı maksad 77/3
Keşt-i cân 75/6
Kevkeb-i baht 229/3
Kimyâ-yî fahriyyet 77/4
Kulzüm-i aşk 166/5
Küle-i nâz 3/1
Künc-i hayret 52/4
Leşker-i aşk 167/1
Leşker-i nâz 115/7
Mâye-i şefkat 257/6
Meclis-i nâz 64/2
Mîhr-i baht 76/5

Mîr'at-ı fitrat 40/6
Mîr'at-ı tecellî 54/4
Murgân-ı belâ 237/3
Murg-ı âh 87/1
Murg-ı âh 98/6
Murg-ı belâ 278/1
Murg-ı cân 221/2
Murg-ı cân 75/3
Murg-ı cân 80/4
Murg-ı dil 269/1
Murg-ı dil 57/6
Murg-ı îmân 182/6
Murg-ı küfr 180/3
Mülk-i hured 243/1
Nağme-i işve 58/3
Nahl-i âh 84/4
Nahl-i işve 141/3
Nahl-i işve-bâz 285/2
Nakş-i emel 82/2
Nesîm-i murâd 39/1
Nesîm-i nifâk 239/2
Nevrûz-ı cünûn 117/2
Niş-gamze 7/1
Nûş-hand-ı nâz 44/1
Nûsha-i nâz 142/2
Nûsha-i niyâz 142/2
Pâsbân-ı dil 130/4
Pây-ı akl 203/1
Perde-i hayâ 151/2
Pertev-i hüsn 236/5
Peyk-i nigâh 156/2
Peymâne-i şâdi 110/1
Rîşte-i cân 194/1
Sa've-i dil 75/3
Sagar-ı aşk 167/3
Sagâr-ı nâz 115/3
Sahbâ-yî bekâ 218/5
Sahra-yî heves 249/1
Sarsar-ı aşk 167/5
Sebû-yî ârzû 249/6
Semâ'-ı nâz 275/1
Seng-i melâmet 166/5
Seng-i melâmet 242/5
Ser-hoş-ı fenâ 130/1
Sîpâh-ı işve 75/2
Sûziş-i âh 45/1
Şarâb-ı aşk 205/4
Şarâb-ı firâk 162/1
Şarâb-ı hayret 241/1
Şarâb-ı nâz 264/1
Şarâb-ı ye's 39/3
Şehlevend-i istiğnâ 9/3
Şehr-i dil 87/2
Şem-i baht 30/1
Şem'-i baht 62/6
Şem'-i hüsn 252/1
Şemîm-i murâd 39/1
Şemşîr-i belâ 180/1
Şemşîr-i kazâ 166/3
Şemşîr-i kazâ 288/1
Şemşîr-i nigâh 276/2
Şîre-i cân 120/2
Şîre-i cân 144/12

Şiše-i gayret 64/1
Şu'le-i ah 215/3
Şu'le-i aşk 144/8
Şu'le-i cân 190/1
Şu'le-i hüsn 114/2
Tâ'ir-i feyz 71/5
Tarh-i sitem 176/2
Tezerv-i dil 44/5
Tıfl-i gam 224/4
Tığ-i kazâ 119/2
Tığ-i nigâh 242/1
Tığ-i kazâ 46/1
Tığ-i nıgeh 267/3
Tığ-i nıgeh 57/6
Tığ-i nıgeh 93/1
Tır-i âh 68/4
Tır-i âh 68/4
Tır-i kazâ 180/1
Tır-i kazâ 50/4
Tır-i kazâ 72/1
Tır-i ngâh 156/1
Tır-i tegâfûl 193/4
Tûti-i cân 191/3
Vâdi-i acz 206/12
Vâdi-i fenâ 40/3
Vâdi-i firkat 133/4
Vâdi-i hayret 190/3
Vâdi-i hurman 189/4
Vâdi-i hicrân 75/4
Vâdi-i ye's 249/2
Zâg-ı matem 206/6
Zahm-i nigâh 7/1
Zincir-i cünûn 48/1
Zindânî-i hicrân 66/1
Zulmet-i gam 82/1
Aşüfte-mağz-i hayret 18/2
Ateş-e-frûz-ı hayâ 240/2
Bîşe-zâr-ı cünûn 206/9
Çeşm-i fitne-engiz 183/1
Çeşm-i kazâ-perr 75/3
Hayâ-yı ıztırâb-âlûd 250/2
Nemek-âlûd-ı hicrân 77/7
Nıgeh-i mu'cize-perdâz 251/4
Pür-bâde-i ye's 240/4
Pür-gulgule-i fitne 188/4
Sad-duzâh-ı gam 106/9
Sıpeh-endâz-ı hıred 243/6
Sır-hûn-ı ye's 39/4
Yekke-süvâr-ı nıgeh 12/4
Zincirleme İsim ve Sıfat Tam.
Andelib-i bâg-ı tecrîd 273/2
Andelib-i bahâr-ı ma'ni 97/3
Andelib-i ereni-güy-ı visâl 131/3
Andelib-i gülşen-i tecrid 112/6
Ârzû-yı id-i vasl 41/4
Âteş-i gayret-i aşk 188/2
Âteş-i hüsn-i şerer-rîz

183/5
Ateş-i nahl-ı tecellî 241/2
Ayn-ı Yakûb-ı emel 120/5
Bâdi-i vâdi-i cünûn 153/1
Bahr-ı sîm-âb-ı cünûn 223/5
Bâl u per-i murg-ı ecel 258/2
Bend-i zincir-i cünûn 38/11
Berg-i gül-i tebensüm 271/2
Berk-i şu'le-tâb-ı firâk 162/2
Bîm-i şemşîr-i nigâh 79/2
Bülbül-i bâgçe-i ye's 196/2
Bülbül-i bâg-ı cünûn 256/2
Bülbül-i bi-savt-ı gam 110/5
Bülbül-i bî-şart-ı gam 100/5
Bülbül-i destân-zen-i efsûs 102/1
Câm-ı zehr-i firkat 52/5
Cevher-i hançer-i nâz 142/3
Cevher-i şemşîr-i tegafûl 193/1
Cüyûş-ı Türk-i hüsn 77/9
Çâk-i dest-i firkat 77/1
Çemen-pîrâ-yı bâg-ı hüsn 103/2
Çerâg-ı tîre-i akl 256/2
Dem-i tığ-ı kazâ 161/3
Der-zencîr-i mevc-i ıztırâb 223/5
Devr-i girdâb-ı belâ 62/2
Devr-zâd-ı âgûş-ı dil 137/2
Dide-bân-ı metâ-ı râz 221/3
Dûd-ı nihâl-ı emel 218/2
Encüm-i şeb-fürûz-ı akl 153/1
Garik-i lücce-i aşk 108/4
Garik-i lücce-i aşk 205/1
Garka-i deryâ-yı istiğnâ 11/3
Gark-ı bahr-ı hayret 72/3
Gark-ı yem-i hayret 141/2
Gavta-hor-ı bahr-ı aşk 235/4
Gavta-hûr-ı yem-i aşk 62/2
Geşt-i bâg-ı hüsn 15/2
Gevher-i şemşîr-i nâz 37/4
Gonca-i bâg-ı dil 82/7
Gonca-i bâg-ı tazallum 103/6
Gonca-i gülzâr-ı tekellûf 158/4
Gül-geşte-i bâg-ı ârzû 248/4
Gül-i dâg-ı cünûn 199/3
Gülzâr-ı gül-i hüsn 7/2
Gülzâr-ı zâr-ı hüsn 7/2
Habâb-ı mey-i gam 187/3

Hadeng-i kavş-ı kazâ 8/5
Hâne-i cellâd-ı kazâ 215/2
Hâne-zâd-ı dûdmân-ı akl 75/7
Hâne-zâd-ı perteve-i idrâk 99/1
Pâsbân-ı metâ-ı râz 71/2
Hîre-mestân-ı mey-i aşk 4/4
Hokka-ı gül-bister-i nâz 115/2
Hoş-nevâ-yı gülîstân-ı mihnet 129/2
Hûn-ı sirişk-ı gurbet 77/10
Hurşîd-i cevher-i dil 208/3
Hucûm-ı tîr-ı gam 19/1
Hümâ-yı bûm-ı tâli' 288/2
Ka'r-niştin-i yem-i derd 268/6
Kâle- fîrûşende-i bâzâr-ı riyâ 144/6
Kebk-i bâg-ı himmet 110/5
Kelle-i pür-hûn-ı baht 164/4
Künc-i hurman-ı mahabbet 188/3
Lâle-i kûh-ı melâl 81/4
Leşker-i pür-şûr-ı belâ 38/1
Levha-i esrâr-ı fîten 289/2
Libâs-ı mîhr-ı hüsn 284/2
Mâil-i şâm-ı cefâ 139/3
Mâlik-i mülk-i visâl 81/1
Mâye-i reng-i hicâb 195/1
Mekteb-i bâg-ı mahabbet 229/5
Mevc-eften-i bahr-ı şekîb 254/1
Mevc-i tufân-ı belâ 12/2
Mevc-i tufân-ı kazâ 62/2
Mey-nûş-ı feyz-ı akl 253/9
Mîhr-i 'âlem-gerd-i şevk 211/5
Mîhr-i enver-i aşk 167/4
Mirrih-i cihân-ı fitne 128/2
Mîve-i bâg-ı vasl 148/5
Mu'tad-ı zevk-i hecr 10/1
Mû-be-mû-yı hançer-i reşk 8/6
Murg-ı rest-âmûz-ı dil 245/1
Mutrib-i bezm-i gam 31/1
Müsâfir-i ummân-ı gurbet 132/1
Nahl-ı ter-i fitne-semer 276/3
Nâhudâ-yı yem-i belâ-mevc 204/6
Nâvek-i ser-tîz-ı kazâ 193/4
Nâzır-ı âyine-i idrâk 98/5
Nergis-i bâg-ı fitne 72/3
Nergis-i büstân-ı kazâ 12/2
Nevha-i Yakûb-ı hüzn 127/2
Nûş-ı şarâb-ı nâz 264/4

Pâdişâh-ı serîr-i nâz 156/2
Penbe-i dâğ-i cünûn 163/4
Penbe-i dâğ-i cünûn 31/6
Pençe-i dest-i tazallum 104/3
Pertev-i mihr-i kemâl 139/3
Pervâne-i şem'-i tecellî 145/8
Peşk-i vâdi-i melâmet 61/8
Pür-humâr-i câm-i istingâ 287/2
Pür-zahm-ı şemşîr-i 'itâb 223/2
Ra'ş'e-rîz-i şu'le-i âh 238/1
Rakîb-i ferhar-ı ferâğ 189/1
Sadef-nişîn-i künc-i ferâğ 286/3
Sahbâ-i gülzâr-ı adem 197/7
Sâika-i hâne-ber-endâz-ı verâ 38/3
Sâki-i câm-i ecel 62/1
Sâlik-i vâdi-i hurman 66/2
Sayd-ı bend-i istiğnâ 9/1
Seng-i mi'yâr-i cünûn 6/4
Ser-leşker-i iklim-i belâ 276/2
Sevdâ-ger-i kâlâ-yı dil 267/6
Sipîhr-i ahter-i baht 103/3
Sûz-ı duhân-i ejder-i âh 15/5
Sûz-ı peyâm-ı âh 32/2
Sûziş-i kişver-i akl 62/5
Sürme-i çeşm-i baht 201/5
Sürme-keş-i çeşm-i hasûd 22/4
Sürme-sây-ı hayret 77/8
Süvâr-ı semend-i istiğnâ 9/2
Şâhçe-i nahl-i tecellî 47/2
Şâh-ı iklim-i gam 245/1
Şâh-ı iklim-i kazâ 80/3
Şâh-ı istiğnâ-sipâh 6/5
Şâhid-i şive-kâr-ı ma'nî 97/2
Şâm-ı zulmet-i gam 14/6
Şâyeste-i şemşîr-i tegâfûl 267/5
Şebnem-i lâle-zâr-ı ma'nî 97/4
Şeh-i kişver-i nâz 115/1
Şehriyâr-ı diyâr-ı ma'nî

97/7
Şu'a'-ı çeşm-i hüsn 128/1
Şu'le-i şem'-i tecellâ 20/1
Şu'le-zâr-ı bâğ-ı hüsn 241/2
Taht-nişîn-i kişver-i nâz 95/2
Tengnâ-yı kal'a-i akl 68/2
Tîr-i hûn-rîz-i kazâ 116/5
Vüs'at-i sine-i dil 31/2
Yed-i bennâ-yı kader 109/3
Yed-i bennâ-yı kader 99/3
Zahm-ı şemşîr-i belâ 273/4
Zahm-ı şemşîr-i nigâh 53/3
Zemzeme-i ta'n-ı melâmet-ger 144/16
Zîb-dih-i gülşen-i fitne 21/4
Zûr-ı båd-ı âh 91/4
Zühre-i çarh-ı elem 31/1
Bâr-i cevri-i gamze-i gurûr 152/5
Bend-i zencir-i zülf-i akl 206/9
Câme-hâb-ı nigâr-ı ma'nî 97/5
Dâğ-ı sûz-ı cân-ı gam 217/7
Dâm-ı murg-ı dûd-ı gam 99/4
Deryûze-ger-i mâye-i pîrâye-i hüsn 181/3
Dil-i ye's-ülfet-i nâdide-rûy-ı ârzû 249/1
Ebr-i duhân-ı dûd-keş-i dûdmân-ı ye's 136/4
Ebr-i hürşid-i yâr-ı ma'nî 97/6
Ebr-i siyâh-baht-ı Fehîmâ-yı zebûn 73/7
Gark-ı bahr-ı arâk-ı şerm 144/10
Gird-bâd-ı bâdiye-gerdân-ı gurbet 132/1
Gonca-i lâle-i pejmürde-i sahra-yı cünûn 243/3
Güftügü-yı la'l-i mey-gün-ı rûmûz-ı işve 212/6
Gül-i sad-berg-i gülîstân-ı fiten 101/2
Hançer-i ser-tîz-i nigâh-ı sitem 73/3
Hayrân-nişîn-i gûşe-i zindân-ı gurbet 132/4

Hürşid-i nûr-bâhte-i âsumân-ı ye's 136/5
Î'câz-ı helâk-ı tîğ-i tab' 25/8
Lâle-i deşt-i cünûn-ı za'ferân-ı hasiyet 217/5
Levh-i dibâce-i divân-ı hayâl 196/5
Lücce-i pür-gevher-i şeb-tâb-ı fenâ 99/2
Merd-i sâlik-ı râh-ı kemâl 81/5
Murg-ı âh-ı âşık-ı bi-dil 89/6
Müşkil-küşâ-yı suhan-ı râz-ı işve 93/2
Nakkâş-ı suver-kâr-ı sanem-hâne-i aşk 197/4
Nakş-ı pây-ı esb-i gurûr 9/3
Nâme-i malzeme-i hûn-ı şehidân-ı kazâ 12/5
Nasîb-i hümâ-yı şu'le-i aşk 151/3
Pervâne-i pür-suhte-i âteş-i gam 215/4
Püye-i gül-geşt-i riyâz-ı ümmîd 188/3
Ref'-ı nikâb-ı çihre-i ümmîd 90/3
Ruh-ı pür-tâb-ı arak-rîz-i hayâ 106/4
Rûsum-ı kâr-ı tilism-i kelâm-ı dil 81/7
Sayyâd-ı fezâ-yı deşt-i mihnet 99/4
Şâh-ı keç-külâh-ı melâik-sipâh-ı hüsn 235/6
Şâh-ı tegâfûl-ı sipeh-i milket-i işve 23/3
Şem'-i hayâ-yı edeb-efrûz-ı cemâl 96/2
Şîr-ı kavî-dest-i bîşe-zâr-ı cünûn 65/4
Taht-gâh-ı şâh-ı aşk-ı gam-sipeh 127/3
Zahm-ı dil-i sine-i şemşîr-ı kazâ 38/2